

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten kokemuksia koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta

Mirjam Ikonen
Riina Pietarinen

Opinnäytetyö, lokakuu 2021

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2021
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä(t)
Mirjam Ikonen
Riina Pietarinen

Nimeke
Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten kokemuksia koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta
Toimeksiantaja
Joensuun kaupunki, Pielisjoen koulu

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten kiusaamiskokemuksia. Tavoitteena oli saada Pielisjoen koululle kattavaa ja ajankohtaista tietoa koulun kiusaamiskulttuurista sekä siitä, miten oppilaat toivoisivat koulukiusaamiseen puuttuttavan.

Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena, jonka tukena käytimme kvalitatiivista tutkimusta. Tutkimusaineisto kerättiin oppitunnilla sähköisesti Webropol-työkalulla. Kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja, että avoimia kysymyksiä. Kyselystä saatu aineisto analysoitiin Webropol-työkalun avulla ja viimeisen avoimen kysymyksen aineisto teemoiteltiin. Kyselyyn vastasi 88 Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaista.

Vastaajista kolmannes ilmoitti tulleen kiusatuksi yläkoulun aikana. Kiusaaminen on aiheuttanut oppilaille monia erilaisia seurauksia, joista yleisimmät olivat tiettyjen tilojen tai ihmisen välttely sekä koulumotivaation laskeminen. Kiusaaminen on aiheuttanut vastaa- jissa myös pelon ja ahdistuksen tunteita kouluun tulemistä kohtaan.

Opinnäytetyön tietoperustaa ja kyselytutkimuksen tuloksia voi hyödyntää jatkossa kiusaamisen vastaisessa työssä sekä kohdentamalla varhaisen puuttumisen keinoja Pielisjoen koululle.

Kieli
suomi

Sivuja 73
Liitteet 2
Liitesivumäärä 13

Asiasanat
Koulukiusaaminen, koulu, kiusaaminen, varhainen puuttuminen, oppilaat

THESIS
October 2021
Degree Programme in social services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author (s)
Mirjam Ikonen
Riina Pietarinen

Title
Experiences about the school bullying and how tackling it in the school of Pielisjoki

Commissioned by
City of Joensuu, school of Pielisjoki

Abstract

The purpose of the thesis was to find out the bullying experiences of 8th graders from the school of Pielisjoki. The aim was to provide comprehensive and up-to-date information about the culture of bullying and how students would like to see it addressed. Material from the thesis can support school staff in preventing bullying.

We carried out the thesis as a mixture of quantitative and qualitative research. The research material was collected electronically during the lessons. The questionnaire contained both structured and open-ended questions.

The material obtained from the survey was analyzed using the Webropol tool. Only the material of the last question could be themed. There were enough samples and out of a total of 98 eighth graders, 88 students responded to the survey.

Third of respondents reported being bullied during junior high school. Bullying has had many different consequences for students. The most common consequence were the avoidance of certain locations or people and the reduction of school motivation. Bullying has also caused respondents feelings of fear and anxiety about coming to school.

The survey result is providing important information about bullying to school staff. The information can be utilized in the future to work against bullying and by targeting the remedies of early interventions to the school of Pielisjoki.

Language
Finnish

Pages 73
Appendices 2
Pages of Appendices 13

Keywords
School bullying, school, bullying, early interference, students

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Nuoruuden eri vaiheet.....	6
2.1	Nuoruus on siirtymistä lapsuudesta aikuisuuteen	6
2.2	Varhaisnuoruus.....	9
2.3	Keskinuoruus	10
2.4	Myöhäisnuoruus	11
3	Kiusaaminen kouluuyhteisössä.....	12
3.1	Koulukiusaamisen määritelmä	12
3.2	Oppilaiden välisen kiusaamisen prosessi	14
3.3	Opettajan ja oppilaan välinen koulukiusaaminen	16
3.4	Koulukiusaamisen muodot.....	17
3.5	Koulukiusaamisen vaikutukset.....	20
4	Varhainen puuttuminen.....	21
4.1	Koulusosiaalityö ja opiskeluhoito	21
4.2	Varhainen puuttuminen on prosessi	23
4.3	Koulukiusaamisen puheeksiotto ja puuttuminen	25
5	Aikaisempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä.....	26
5.1	Tutkimus ja opinnäytetyöt	26
5.2	Tutkimuksen ja opinnäytetöiden yhteneväisyydet.....	28
6	Opinnäytetyön toteutus	29
6.1	Tavoite ja tutkimustehtävät	29
6.2	Määrällinen tutkimusprosessi.....	29
6.3	Kvantitatiivinen tutkimus	31
6.4	Kvalitatiivinen tutkimus	32
6.5	Opinnäytetyö kyselytutkimuksena.....	33
6.6	Kyselytutkimus koulukiusaamisen tutkimiseen	35
6.7	Tutkimuslupa	36
6.8	Analysointi	37
7	Tulokset	38
7.1	Vastaaajien perustiedot	38
7.2	Omaakohtaiset kiusaamiskokemukset.....	39
7.3	Toisten oppilaiden kiusaamisen kokemukset.....	43
7.4	Kiusaajan kokemukset.....	44
7.5	Kokemuksia kiusaamiseen puuttumisesta	46
7.6	Tulosten tarkastelu	50
8	Pohdinta.....	52
8.1	Pohdintaa tutkimusten tuloksista ja koulusosiaalityöstä.....	52
8.2	Opinnäytetyön luotettavuus	54
8.3	Opinnäytetyön eettisyys.....	55
8.4	Ammatillinen kasvu ja opinnäytetyön jatkokehitysideat	58
	Lähteet.....	59

Liitteet

Liite 1 Kiusaamiskysely

Liite 2 Tiedotteet

1 Johdanto

Jokaisella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Oppimisympäristön turvallisuutta voidaan edesauttaa matalan kynnyksen palveluilla, vanhemmille suunnatulla tuella tai varhaisella puuttumisella. Kiusaamista esiintyy jokaisessa ihmisen elämänvaiheessa. Jo alle kouluikäisten keskuudessa havaitaan kiusaamista. Koulukiusaaminen luo oppilaille turvattomuuden tunnetta, joka pitkällä aikavälillä on riski hyvinvoinnille, terveydelle ja oppimiselle. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020.)

Koulukiusaaminen on valitettavan usein läsnä yläkouluikäisten koulunkäynnissä. Kiusaaminen ja koulukiusaaminen ovat yleinen ilmiö ihmisten elämässä, ja jokaiselle on tullut jossain kohtaa elämää vastaan kiusaamista tai sen näkemistä. Kiusaaminen on ollut mediassa esillä, ja sitä onkin tutkittu laajasti peruskoulutasolla eri opinnäytetyöissä ja tutkimuksissa.

Opinnäytetyömme aiheeksi valikoitui tutkia Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten kokemuksia koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Opinnäytetyömme tavoitteena on saada Pielisjoen koulun henkilökunnalle kattava tutkimusmateriaali heidän kahdeksaluokkalaisten oppilaidensa kiusaamiskulttuurista sekä oppilaiden ajatuksista siitä, miten koulukiusaamistatapauksiin toivottaisiin puututtavan. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Joensuun kaupunki ja tutkimusyksikkönä on Pielisjoen koulu.

Rajasimme opinnäytetyömme kahdeksaluokkalaisiin. Kahdeksaluokkalaisilla on vuoden ajalta kokemusta yläkouluopiskelusta ja yläkoulussa ilmenevästä koulukiusaamisesta. Kysely toteutettiin syyskuukuussa 2021, jolloin opiskelijat olivat ehtineet aloittaa uuden lukukauden ja sosiaaliset ryhmät olivat alkaneet muotoutua. Kyselyn tulosten perusteella Pielisjoen koulun henkilökunta pystyy varhaisesti puuttumaan kyselyssä ilmeneviin asioihin kevätlukukaudella ja oppilaiden yhdeksännen luokan aikana. Kyselystä saa myös yleistä tietoa Pielisjoen koulun kiusaamiskulttuurista. Kyselystä ilmenee esimerkiksi ne paikat, joissa

oppilaita kiusataan. Tiedon perusteella koulun henkilökunta pystyy kohdentamaan huomionsa erityisesti näihin paikkoihin.

Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena, jonka tukena käytimme kvalitatiivista tutkimusta. Tutkimusaineisto kerättiin Webropol-ohjelmalla tehtävän kyselylomakkeen avulla. Kyselyssä käytettiin myös avoimia kysymyksiä, joiden tavoitteena oli ottaa huomioon oppilaiden henkilökohtaiset ajatukset kiusaamistapauksiin puuttumisesta, jolloin Pielisjoen koulun henkilökunta osaa kehittää varhaisen puuttumisen keinojaan.

Tutkimuskysymyksemme ovat: Miten paljon Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisilla on koulukiusaamisenkokemuksia? Miten kiusaamiskokemukset ilmenevät? Miten oppilaat toivoisivat koulukiusaamistapauksiin puututtavan?

2 Nuoruuden eri vaiheet

2.1 Nuoruus on siirtymistä lapsuudesta aikuisuuteen

Kaikilla siirtymillä on yhteisiä ominaisuuksia, ja näitä ovat muun muassa innokas tulevaisuuden suunnittelu, psykologinen sopeutuminen ja tietynlainen epävarmuus yksilön tilasta siirtymävaiheen aikana. Sosiaaliset muutokset vaikuttavat nuoriin ja tärkeimpiä muuttuvia sosiaalisia ympäristöjä ovat perhe, koulutus, terveys ja digitaalisen maailman kehittyminen. Kuitenkin perheessä tapahtuvat muutokset ovat vaikuttavat eniten siihen, kuinka nuori kokee murrosiän. (Coleman 2013, 102–104.) Nuoruusiässä sukupuolihormonien erittäminen lisääntyy. Tämä vaikuttaa usein tunteiden säätelyyn. Hormoneiden vaikutus yksilöön riippuu yleensä tämän kokemasta elämäntilanteesta ja saamastaan sosiaalisesta tuesta. Esimerkiksi nuoret, jotka kokevat stressiä liittyen perhe-elämään, koulunkäyntiin tai tärkeisiin ympäristöllisiin seikkoihin, saattavat reagoida herkemmin kuin nuoret, joiden elämä on vakaata. (Päivänsalo, Lindholm-Yläne, Niemelä & Anttila 2016, 118.) Lapsuuden kokemukset ja kehitysprosessissa

vastaan tulleet asiat vaikuttavat siihen, millainen nuori ja myöhemmin aikuinen lapsesta kasvaa (Coleman 2013, 102).

Nuoruus on elämänvaihe, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden välille. Nuoruuden aikana yksilössä tapahtuu suuria muutoksia ja nopeaa kehitystä. Kuitenkin tämän elämänvaiheen ajoittuminen ja aikuisuuteen siirtyminen on yksilöllistä. Nuoruusiän on hahmotettu alkavan noin 12–13 vuoden iässä, ja se jatkuu aina täysi-ikäisyyteen asti. Nuoruuden tärkein biologinen muutos on puberteetti. Puberteetti on kehitysvaihe, jonka aikana yksilö tavoittaa lisääntymiskykyisyyden sekä ihmiskeho kehittyy biologisesti aikuiseksi. Usein nuoruudessa seksuaalinen herääminen tapahtuu. Nuoruudessa myös kognitiivinen toimintakyky kehittyy, mikä tarkoittaa nuoren elämässä sitä, että nuori kykenee ajattelemaan johdonmukaisemmin ja pystyy ennakoimaan tulevaa sekä pohtimaan asioita monesta eri näkökulmasta. (Päivänsalo ym. 2016, 112.)

Identiteetin muodostaminen on yksi nuoruuden psyykkisesti keskeisimpiä kehitystehtäviä. Nuori pystyy samaistumaan eri asioihin ja hän alkaa kokeilemaan erilaisia asioita. Nuoruudessa esiintyy paljon vertailua toisiin nuoriin, jolloin nuori saattaa hakea tukea ja keinoja ymmärtää itseään ja läpikäymiään muutoksia. Identiteetti tarkoittaa yksilön kokonaiskäsitystä itsestään. Identiteetin kokonaiskäsitykseen kuuluu, että nuori pohtii omia psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia ominaisuuksiaan, joihin kuuluu muun muassa arvot ja tavoitteet. Identiteetti on jaettu henkilökohtaiseen identiteettiin sekä sosiaaliseen identiteettiin. Henkilökohtaisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön omaa vaikutelmaa itsestään. Sosiaalisella identiteetillä taas tarkoitetaan sitä, kun yksilö kokee kuuluvansa johonkin ryhmään. Tällöin yksilö voi samaistua yleisiin ominaisuuksiin ja tuntea ne osaksi omaa itseään. Yhteenkuuluvuus eri ryhmissä tukee yksilön sosiaalisen identiteetin muodostumista. (Päivänsalo ym. 2016, 112, 128.)

Kehityksen osa-alueisiin kuuluu fyysinen, kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys sekä minuuden ja identiteetin kehitys. Yhden osa-alueen muutos vaikuttaa myös aina muihin osa-alueisiin. Fyysiseen kehitykseen kuuluu aivojen ja hermoston kehitys, aistien toiminnan kehitys ja lihastoiminnan kehitys. Kognitiivisen kehityksen keskeiset kohteet ovat ajattelun kehitys, oppiminen, muistin

toiminnan kehitys, ongelmanratkaisukyvyyn kehitys ja älykkyyden kehittyminen. Ajattelun kehitys tekee mahdolliseksi sen, että itseä tiedostava ajattelu nousee pintaan ja tämä tuo esille lisääntyvän sosiaalisen vertailun muihin nuoriin. Sosiaaliseen kehitykseen kuuluu sosiaalisen identiteetin eri tasot ja sosiaalisten taitojen kehitys. Minuuden ja identiteetin rakentamisessa persoonallisuus kehittyy. Nuoren epävarmuutta usein lisää sosiaaliset siirtymät ja nämä siirtymät voivat lisätä nuoren epävarmuutta erilaisille kommenteille. (Päivänsalo ym. 2016, 115.)

Nuorilla on teini-iässä paljon kysymyksiä, jotka liittyvät parisuhteeseen, valintojen tekemiseen, seksuaaliseen aktiivisuuteen sekä seksin turvalliseen harrastamiseen. Monilla nuorilla voi olla kokemus, jossa heidät on pakotettu seksuaaliseen toimintaan vertaispaineen vuoksi. Nuoret voivat käydä myös läpi seksuaalista suuntautumistaan. Nuorilla, joilla on vaikeuksia tunnistaa oma seksuaalinen suuntautumisensa, voi ilmetä käytösongelmia. Nämä ongelmat voivat johtaa asiakassuhteeseen sosiaalityön ammattilaisen kanssa. Nämä nuoret tarvitsevat apua ja tukea oman identiteettinsä rakentamisessa ja sosiaalisen verkoston kehittämässä. (Canavan & Prior 2013, 59.)

Nuoruudessa ystävillä, muilla saman ikäisillä ja samassa kehitysvaiheessa olevilla on erityisen keskeinen merkitys nuoren elämässä. Nuori erkaantuu perheestä ja alkaa viettämään aikaa ystävien ja muiden samanikäisten kanssa, jolloin nuorelle mahdollistuu vertaisuuden saaminen. Vertaissuhteet alkavat nousta pintaan esimerkiksi vaikeissa elämäntilanteissa tai muissa ristiriidoissa. Tämä auttaa nuorta jaksamaan niiden läpi. (Päivänsalo ym. 2016, 114–115; 129; 42.) Nuorten kehitysvaiheeseen kuuluu riskejä ja haavoittuvaisuuksia. Niitä voivat olla esimerkiksi köyhyys, rasismi, vanhempien sairastuminen, ahdistuneisuus, rikollisuuteen osallistuminen, perheenjäsenen kuolema, puutteelliset asuinolot, roolimallien puute, päihteiden käyttö tai heikko yhteisöllisyys. (Coleman 2013, 104.) Nuori voi myös kokea elämässään epävarmuutta ja osaamattomuutta. Nämä voivat ilmentyä ylpeilemällä jollakin asialla nostattaakseen itse-tuntoa. Ylpeily voi käydä esiin esimerkiksi pyrkimällä olemaan ”kovi” ja antamalla itsestään vanhemman ja varttuneemman kuvan. Myös muita myöhemmin kehittyvä nuori voi tuoda esille erityisesti jotain erityisosaamista, jolloin hän voi

kokea löytävänsä oman paikkansa ryhmässä, huolimatta kehitysviivästymästä. (Jarasto & Sinervo 1999, 37.)

Nuoruus jaetaan usein kolmeen eri jaksoon: nuoruusiän varhaisvaiheeseen eli varhaisnuoruuteen, nuoruusiän keskivaiheeseen eli keskinuoruuteen ja nuoruusiän loppuvaiheeseen eli myöhäisnuoruuteen. Nuoruusiän varhaisvaiheessa varsinainen biologinen murrosikä alkaa, protestointi vanhempia sekä muita eri auktoriteetteja vastaan alkaa sekä erilaisten sosiaalisten suhteiden luominen tapahtuu. Nuoruusiän keskivaiheeseen kuuluu identiteettikriisi, joka sisältää muun muassa samaistumista ja ihastumista, minuuden selvittämistä, omien rajojen kokeilemistä sekä syvällisempää sosiaalisten suhteiden luontia. Nuoruusiän loppuvaiheessa tapahtuu ideologinen kriisi, seestymisen vaihe, pohdiskelua omasta asemasta yhteiskunnassa sekä itsenäisen elämän aloittaminen. (Dunderfelt 2011, 84–85.)

2.2 Varhaisnuoruus

Varhaisnuoruus käynnistyy noin 11–15 ikävuoden aikana. Murrosiän alkamisajankohta peilautuu usein kaikkeen muuhun nuoren kehitykseen. Kehitys on kuitenkin yksilöllistä ja nuoren mielestä saattaa olla hämmentävää olla joko varhaisemmassa kehitysrytmissä tai myöhäisemmässä kehitysrytmissä. Nykyään on pohdittu, että aiemmin kehittyneillä olisi parempi asema useissa eri asioissa kuten suosiossa kaveriporukassa ja aikuisten suhtautumisessa. Tämä voi vaikuttaa nuorten itsetuntoon ja seksuaalisuuteen. Ulkoistenpiirteiden takia nuorta voidaan pitää helposti ikäistään varttuneempana. Erivaiheinen kehitys voi asettaa nuoret välillä epäoikeudenmukaiseen asemaan. Myöhemmin kehittyvälle nuorelle minäkuva voi olla kiusallinen asia. Usein kuitenkin kysymys on vain kuukausien odottelusta, joka voi aiheuttaa nuorelle huolta ja pahaa mieltä. Aikuisella on tässä tärkeä merkitys. Jos turvallinen aikuinen voi heittäytyä tähän tilanteeseen, voi se auttaa nuorta purkamaan tunteitaan, huoliaan ja mahdollisesti pettymystäänkin. (Jarasto & Sinervo 1999, 43–44.)

Varhaisnuoruudessa aiheutuvat fyysiset muutokset käynnistävät myös psyykkisen aikuistumisen prosessin. Nuori muokkaa omaa identiteettiään sopivaksi itselleen juuri tähän kehitysvaiheeseen. Tähän kehitykseen voi liittyä monia eri tunteita. Usein varhaisnuoruuden biologisten muutosten ansioista tunteiden ja mielialojen säätely on haastavaa ja mielialat voivat ailahtella. (Jarasto & Sinervo 1999, 44.) Nuoren mielipide omasta ulkonäöstään on tärkeä osa nuoren psyykkistä hyvinvointia. Nuori joutuu tekemään paljon töitä muodostaakseen kuvan omasta kehostaan, joka ei ole samanlainen kuin ennen. Tällöin ulkonäkö saa keskeisen merkityksen nuoren elämässä. Nuori alkaa tutkimaan itseään todella tarkasti, vertaillen itseään ja vartaloaan toisiin. Usein varhaisnuoruudessa huomautukset ja erilaiset keskustelut nuoren vartalosta voivatkin loukata suuresti nuorta. Varhaisnuoruudessa nuorelle kehittyy kyky pohtia ja ottaa huomioon esimerkiksi, mitä muut ajattelevat hänestä tai mitä hänen toimintansa herättää toisissa nuorissa ja mitä se toisille aiheuttaa. (Jarasto & Sinervo 1999, 46–47.)

2.3 Keskinuoruus

Keskinuoruus ajoittuu noin 14–16 vuoden ikään. Keskinuoruudessa usein voimistuu nuoren tunnetasoinen irtaantuminen vanhemmista, ja samalla tunnetasot muihin saman ikäisiin vahvistuvat. Keskinuoruudessa nuoren ajattelutoiminta kehittyy edelleen ja nuori kykenee ajattelemaan vaativammin ja ajattelemaan abstraktimmin. Nuoren ajattelun kehitys auttaa itsensä ja muiden havainnoimisessa. Nuori kykenee näkemään asiat ja ihmiset laajemmin, huomaamaan heissä erilaisia näkökulmia ja kartoittamaan heidän piirteitään yksitellen eli huomaamaan henkilön vahvuudet ja heikkoudet yhdessä. Tämä tukee nuorta hyväksymään yksilöt ja heidän eroavaisuutensa. Nuoren sosiaaliset taidot muuttuvat sujuvammiksi ja nuori pystyy joustamaan vuorovaikutustilanteissa. (Jarasto & Sinervo 1999, 49, 51.)

Keskinuoruudessa yksilön ihmissuhteet syvenevät ja vahvistuvat. Itsenäistyminen monilla eri elämänalueilla voimistuu. Nuori pystyy tekemään erilaisia itsenäisiä valintoja ja ratkaisuja liittyen esimerkiksi kouluun tai ihmissuhteisiin. Tällä

tavoin nuori voi kiinnittyä syvemmin omiin kavereihinsa ja saada uusia näkökulmia, arvoja ja käyttäytymismalleja elämäänsä. Tällöin nuorella herää seksuaaliset tunteet sekä kiinnostus toisia ihmisiä kohtaan lisääntyy. Usein nuori alkaa kokeilemaan omia rajojaan eri elämäntilanteissa. Kuitenkin nuori voi tuntea itsensä vielä monissa asioissa avuttomaksi. Tällöin nuori kaipaa elämäänsä neuvoja, välittämistä sekä tukea, joka tuo tälle turvallisuuden tunnetta. Keskinuoruudessa nuori on altis erilaisille vaikutteille, koska hänen identiteettinsä luominen on vielä kesken. (Jarasto & Sinervo 1999, 52–54.)

2.4 Myöhäisnuoruus

Myöhäisnuoruudessa nuori saavuttaa täysi-ikäisyyden. Tällöin nuori saa monia erilaisia oikeuksia, jotka kuuluvat aikuiselle. Nuorelle alkaa selkiintyä hänen elämäntilanteensa, ja nuori ryhtyy perustamaan tulevaisuutta taitojen, kykyjen ja mahdollisuuksiensa varaan. Myöhäisnuoruudessa psyykkinen aikuistumisprosessi on vielä usein kesken, sillä nuoren identiteetin hahmottaminen on kesken. Nuori alkaa ymmärtää, ettei hänen tarvitse miellyttää läheisiään itsensä kustannuksella. Tämä näyttäytyy esimerkiksi nuoren elämää koskevissa päätöksissä ja ratkaisuisissa. Kuitenkaan nuoren tavoitteena ei ole olla täydellisesti riippumaton ihmisistä, vaan nuori kykenee itse tekemään omaa elämäänsä koskevat päätökset huomioon ottaen läheisten näkökulmat. Tällöin nuori luo tasaveroisemman suhteen aikuisiin. (Jarasto & Sinervo 1999, 55–57.)

Myöhäisnuoruuteen on muodostunut nuoruus- ja aikuisiän väliin niin kutsuttu nivelvaihe, jota kutsutaan aikuisuuteen siirtymisen vaiheeksi. Aikuisuuteen siirtymisen vaiheessa nuori usein pohtii ja rakentaa identiteettiään, ja hän saattaa kokea elämäntilanteensa olevan epätasapainossa. Hän keskittyy itseensä, kokee olevansa välitilassa ja näkee tällöin erilaisia vaihtoehtoja elämälleen. Aikuisuuteen siirtymisen vaiheessa nuori usein muuttaa pois kotoa ja elää itsenäisesti, muttei kuitenkaan ole täysin omaksunut aikuisen asemaa yhteiskunnassa. (Päivänsalo ym. 2016, 112–113.)

Myöhäisnuoruudessa nuori haluaa selvittää, mitkä asiat ovat hänen omiaan, miten hän asioista ajattelee ja mitä tahtoo elämältään. Kuitenkin oman elämän näkeminen voi tuntua haasteelliselta, ja sitä voi olla vaikea nähdä kokonaisuudessaan. Tällöin itsenäistyminen ja yksilöllisyys houkuttelee entistä enemmän. Identiteetin selkiytyminen lisää itseä koskevien asioiden aitouden tunnetta, taivuttaa tunnekuohuntaa ja luo pohjaa oman itsensä hyväksymisessä. Oman henkilökohtaisen maailmankuvan luominen alkaa selkiytyä. Maailmankuvalla viitataan kokonaisuutta, joka muodostuu maailmasta muodostuneista käsityksistä, arvoista ja aatteista. Se luo yksilölle viitekehyksen valintojen tekemiseen ja toimimiseen niiden mukaisesti. Maailmankuva on keskeinen osa yksilön identiteettiä, sillä kaikenkattava struktuuri ei muodostu tyhjästä. (Jarasto & Sinervo 1999, 57–58.)

3 Kiusaaminen koulu yhteisössä

3.1 Koulukiusaamisen määritelmä

Koulukiusaaminen tarkoittaa sitä, kun samaan oppilaaseen kohdistetaan toistuvasti vihamielistä käytöstä, jonka tarkoituksena on aiheuttaa kiusatulle mielipahaa. Koulukiusaamiselle on tunnusomaista, että kiusaaminen tapahtuu suunnitelmallisesti ja toistuvasti sekä kiusaaja on kiusattua jollain tavalla vahvempi. Kiusaajan ja kiusatun väliset vahvuuserot voivat liittyä esimerkiksi fyysisiin piirteisiin, ryhmäasemaan, kaveripiiriin tai joihinkin muihin ominaisuuksiin tai voimavaroihin. Kiusaaja saa kiusatusta jollain tavalla ylilotteen, jonka kautta kiusaaja käyttää voimaansa tai valtaansa väärin. (Salmivalli 2003, 11.) Koulukiusaaminen on pitkäaikaista ja toistuvaa henkistä, fyysistä tai sosiaalista väkivaltaa, jonka sama tai samat henkilöt kohdistavat tiettyyn oppilaaseen. Kiusaajan ja kiusatun välinen epätasa-arvo voi näkyä käytännössä siten, että fyysisesti isokokoinen kiusaa selkeästi itseään heikompaa, sanavalmis ja äänekäs oppilas alistaa hiljaista ja epävarmaa oppilasta tai paljon kavereita omaava jättää ilman kavereita olevan oppilaan ryhmän ulkopuolelle. (Hamarus 2008, 12.)

Koulukiusaaminen voidaan jakaa karkeasti suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suoralle kiusaamiselle on ominaista, että kiusaaminen näkyvää ja se voi esiintyä muun muassa nimittelynä tai fyysisenä väkivaltaa. Kiusaaminen yleensä huomataan, mutta sivustakatsojat eivät useinkaan uskalla puuttua siihen. (Kaski & Nevalainen, 12.) Epäsuoralle kiusaamiselle on tyypillistä, että sitä on vaikeaa havaita. Epäsuora kiusaaminen pitää sisällään esimerkiksi sosiaalista eristämistä tai perättömien juorujen levittämistä kouluyhteisön sisällä. Epäsuoraa kiusaamista toteutetaan harvoin kiusatulle suoraan, vaan kiusattu saa kuulla kiertoteiden kautta, että hänestä puhutaan pahaa. (Herkama 2012, 24.) Tämä saattaa aiheuttaa sen, että kiusattu alkaa uskoa itsekin, että hän ei ole yhteisön toivottu jäsen ja, että hänessä on jotain vikaa. (Kaski & Nevalainen, 12.)

Koulukiusaamisen määritelmä on tärkeä, sillä sen avulla kiusaamiseen pystytään puuttumaan oikein ja varhaisessa vaiheessa. Kiusaamisen määritelmässä on huomioitava, että koulukiusaamiseksi lasketaan kaikki samaan oppilaaseen kohdistuva pahaa mieltä aiheuttava käytös. Jos koulukiusaamiseksi lasketaan ainoastaan pitkällä aikavälillä tapahtuva kiusaaminen, oppilaille annetaan sellainen kuva, että koulukiusaamista voi jatkaa pitkään, ennen kuin siihen puututaan. (Hamarus 2008, 14.) Koulukiusaamisen määritelmän puuttuessa, kiusaamiseksi laskettava toiminta jää yksilöiden tulkinnan varaan, jotka voivat erota merkittävästi toisistaan. Kouluissa kiusaamiseksi määritellyt asiat ohjaavat oppilaiden toimintaa ja oppilaiden ymmärryksellä, mitä on kiusaaminen, on tärkeä merkitys, koska oppilaat luovat kiusaamistilanteita luokassaan ja ryhmissään. (Hamarus 2008, 17.)

Kiusaamista tarkoittavat asiat ovat tärkeää sopia ja tarkastella yhdessä koko kouluyhteisön kanssa. Aikuisten määritelmä kiusaamiselle ei vähennä kiusaamista, vaan se antaa mahdollisuuden jatkaa kiusaamista niissä muodoissa, mitä ei ole määritely. Kun kouluyhteisössä on saatu yhtenäinen ymmärrys siitä, mitä kiusaamisella tarkoitetaan ja kuinka siihen puututaan, luodaan lähtökohta menettelytapojen yhtenäistymiseen ja kiusaamistapausten varhaiseen puuttumiseen. (Hamarus 2008, 17.)

3.2 Oppilaiden välisen kiusaamisen prosessi

Uuden luokkayhteisön muodostuessa oppilaat tarkkailevat toisiaan ja jokainen haluaisi löytää oman paikkansa yhteisössä muodostuviin ryhmiin. Nuorten kulttuuriin kuuluu kiinnittää huomiota yhteisön jäsenten eroavaisuuksiin, ja ne oppilaat, jotka omaavat oppilaskulttuurissa arvostettuja piirteitä, nousevat yhteisön suosioon. Oppilaat, jotka eivät täytä oppilaskulttuurisia normeja ja eroavat niistä, joutuvat usein kiusaamisen kohteeksi. Oppilaat käyttävät usein huomattomia merkkejä, joista ymmärtää, ettei jostain tietystä oppilaasta pidetä. Tämä yhteinen elekieli luo kiusaajien ryhmän, ja elekielestä muodostuu heille yhtenäinen salakieli. Tässä vaiheessa on tyypillistä, että kiusatuksi valittu oppilas pyrkii olemaan välittämättä muiden toiminnasta ja hän vetäytyy erilleen muista. (Hamarus 2008, 57.)

Kiusaaminen voi saada alkunsa myös yksittäisestä nolosta tilanteesta, jolle nauretaan. Tällä tavalla kiusaaja saa syyn kiusaamiselle ja kiusattua oppilasta aletaan nimitellä hänen eroavaisuuteensa liittyvillä termeillä. Tätä vaihetta kutsutaan nimellä testaaminen. Testaaminen tapahtuu usein koko koululuokan voimin, ja oppilaat kutsuvat sitä usein "kuittailuksi" tai "kettuiluksi". Usein monet oppilaat menevät testaamiseen mukaan tiedostamatta ja pitävät sitä hauskanpirona. Testaamisen avulla oppilaat saavat informaatiota siitä, kuinka testaamisen kohde vastaa luokan toimintaan. Oppilaat näkevät, kuinka yksittäiset luokan jäsenet suhtautuvat yksilöön kohdistuvaan naureskeluun, ja kiusaaja saa selville, miten luokkayhteisö toimii ja millaisiin rooleihin oppilaat olisivat valmiita. Kiusaaja valitsee kohteekseen sellaisen henkilön, jolla ei ole kykyä laittaa kiusaajalle vastaan. Testaamisvaiheessa kiusaamista salaillaan koulun aikuisilta ja kerrotaan toiminnan olevan harmitonta leikkiä. Oppilaat eivät usein myöskään uskalla kertoa kiusaamisesta opettajalle, sillä siitä voi seurata "sosiaalinen rangaistus" ja pelkona on saada tosikon leima. (Hamarus 2008, 57–59.)

Testaamisvaiheen naureskelua seuraa haukkuminen, johon voi liittyä alistamista tai nöyryyttämistä. Haukkumisen jatkuessa kiusatusta oppilaasta muotoutuu muulle luokkayhteisölle tietynlainen kuva yksilönä. Tällaisessa tilanteessa

kiusatun oppilaan identiteetti muuttuu ja kiusaajien syöttämät mielikuvat ja sanat alkavat tuntua kiusatusta todellisilta. Kiusattu saa kouluyhteisössä maineen, jota lietsotaan perättömien juorujen avulla. Kiusatun oppilaan maine saattaa seurata häntä koulusta toiseen. Uuden koulun oppilaat ovat kuulleet tarinoita kiusatusta oppilaasta, ja mielikuva oppilaan maineesta johtaa kiusatun syrjimiseen myös uudessa koulussa. (Hamarus 2008, 59.)

Kiusaamista on toteutettu hauskuuden varjolla, ja kiusaaja tarvitsee kiusaamiseen uusia muotoja, jotta kiusaamisen prosessi pysyy käynnissä. Kiusaaminen on naamioitu hauskuudeksi, jolloin muu luokkayhteisö ajattelee kiusaamisen olevan hyväksyttyä; ilonpito ei ole vakava asia, vaikka se toteutetaan yhden oppilaan kustannuksella. Luokkayhteisön jäsenet saattavat huomata vasta jälkikäteen olleensa tahattomasti mukana kiusaamisessa. Luokkayhteisön ajattelema hauskapito yhdistää luokkaa, mutta samalla se luo erottavan rajan luokan ja kiusatun oppilaan väliin. Kiusaamisen jatkuessa se muuttaa muotoaan ja kiusattua oppilasta nimitellään yhä loukkaavimmilla termeillä. (Hamarus 2008, 61.)

Kiusaamisen prosessi on edennyt vaiheeseen, jossa kiusattu oppilas viettää välitunnit yksin, eivätkä muut oppilaat halua olla kiusatun kanssa ryhmä- tai pari-työskentelyssä. Kiusatun sanoille ja teoille naureskellaan, jolloin kiusatun pari tai ryhmä joutuu myös noloon tilanteeseen. Kiusaaja on saanut muun luokkayhteisön osallistumaan kiusaamiseen, jolloin kiusaajan taakka kevenee, koska syyllisyys kiusaamisesta on useamman oppilaan harteilla. Kiusaamisen edessä kiusatusta oppilaasta saatetaan luoda uusia juoruja ja tarinoita, koska ne antavat kiusaamiselle uutta intoa. Kiusaamisprosessi alkaa vilkastua, ja uusien juorujen myötä kiusattu oppilas suljetaan outouden varjolla ulos kouluyhteisöstä. Oppilasyhteisössä vallitsee pelko olla kiusatun ystävä, sillä silloin on vaarana joutua itsekin kiusatuksi. (Hamarus 2008, 62–63.)

Kiusaaminen on tässä prosessinvaiheessa kestänyt jo kauan ja kiusaaminen alkaa saamaan rohkeampia muotoja. Kiusattua oppilasta väheksytään hänen omassa yhteisössään, ja oppilaat käyttäytyvät häntä kohtaan välinpitämättömästi. Tässä vaiheessa kiusaamiseen saattaa tulla mukaan fyysistä väkivaltaa, kuten potkimista ja tönimistä. Kiusaaminen on saavuttanut huippunsa ja

viimeistään tässä vaiheessa se yleensä huomataan. Kiusaamiseen huipentuessa väkivaltaan se viimeistään huomataan, otetaan vakavasti ja siihen puututaan. (Hamarus 2008, 63.)

3.3 Opettajan ja oppilaan välinen koulukiusaaminen

Opettajan kiusaaminen oppilaan toimesta näyttäytyy monella tapaa. Opettajan tavaroita saatetaan piilottaa tai rikkoa. Opettajaa saatetaan myös häiritä pilapuheilla, anonyymeillä viesteillä ja internetissä tapahtuvalla kirjoittelulla. Opettajan kiusaaminen saa usein alkunsa siitä, kun opettaja rajaa oppilasta sääntöjen vastaisista toimista. Oppilaat eivät tietoisesti noudata opettajan käskyjä ja ohjeita, mikä saattaa näkyä esimerkiksi tahallisuudella myöhästelyllä ja epätoivotulla käytöksellä opetustilanteissa. Oppilaat saattavat nimitellä opettajaa ja herjata häntä epäasiallisesti. Oppilaiden epäsovinnainen käytös voi näkyä myös uhkailuna, väkivaltana tai sukupuolisena häirintänä. (Hamarus 2008, 36.)

Opettaja kokee usein voimattomuutta ollessaan oppilaiden kiusaamisen kohteena. Opettaja on tilanteissa usein enemmistöä vastaan, ja iso osa luokasta seuraa kiusaamista sivusta. Kiusatusta opettajasta saatetaan ajatella, että hän on huonompi opettaja kuin muut. Joissain tilanteissa opettajat saattavat hakea oppilaiden hyväksyntää toimimalla myötämielisemmin oppilaita kohtaan kuin toinen kollega. Kaikissa tilanteissa tulisi kuitenkin olla yhteinen toimintatapa. Opettajien kesken tulisi olla yhteiset toimintamallit siihen, kuinka paljon opettajien kuuluu sietää henkistä väkivaltaa ja kuinka kiusaamistilanteissa tulisi menetellä. Yhteisten pelisääntöjen puitteissa yksittäisen kiusaamista kokevan opettajan on mutkattomampaa ottaa kiusaaminen puheeksi työyhteisössä. Opettajien vaatiessa työrauhaa itselleen he voivat vaatia sitä myös oppilailleen. (Hamarus 2008, 36–37.)

Oppilaat saattavat kokea kiusaamista muiden oppilaiden lisäksi myös opettajilta. Kiusaaminen saattaa ilmetä fyysisenä väkivaltana sekä sukupuolisena ahdisteluna. Tällaisissa tilanteissa opettaja rikkoo virkavelvollisuuttaan. Opettajan toimintaa aletaan tutkia, ja kiusaamista usein kyseenalaistetaan suuresti. Mikäli

oppilas kokee olevansa opettajan kiusaamisen kohteena, oppilaan on tärkeää kertoa siitä vanhemmilleen. Vanhempien tulee ottaa yhteyttä rehtoriin, kuraattoriin, koulupsykologiin tai terveydenhoitajaan. Monesti kiusaaminen tapahtuu yhden henkilön toimesta ja koulun henkilökunta pystyy puuttumaan tilanteeseen tehokkaasti. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on käydä tilanteet läpi ja päättää, kuinka ongelma on ratkaistavissa. (Hamarus 2008, 41.)

3.4 Koulukiusaamisen muodot

Koulukiusaamista tapahtuu useilla eri tavoilla, joista yleisin on hiljainen kiusaaminen. Hiljainen kiusaaminen tapahtuu salakavalasti ja sitä on haastavinta huomata. Hiljainen kiusaaminen ilmenee muun muassa silmiin katsomisen välttelynä, silmien pyörittelynä, ilmeilynä, huokailuna ja toisen välinpitämättömänä kohtaamisena. Tällainen käyttäytyminen on oppilaiden kesken tavallista ja se aiheuttaa kiusaamisen kohteelle paljon vahinkoa. Useasti hiljainen kiusaaminen tehdään piilossa opettajan katseilta, mutta myös avoimesti luokkatilassa. Kiusaaja saattaa avoimesti huokailla kiusatun oppilaan puhuessa ja opettajan tarttuessa tilanteeseen kiusaaja saattaa puolustaa itseään kysymällä, onko hengittäminen luokassa kiellettyä. Hiljaisen kiusaamisen kohteena olevat oppilaat näyttävät usein hiljaisina ja huomaamattomina, eivätkä he kerro kokemuksistaan aikuisille. (Höistad 2003, 80.)

Sanallinen kiusaaminen ilmenee nimittelynä, juorujen keksimisenä ja levittämisenä, uhkailuna, ahdisteluna ja huomautteluna esimerkiksi kiusatun ulkoisesta olemuksesta. Opettajien on helpompaa huomata sanallinen kiusaaminen, mutta kiusaaminen voi tapahtua opetustilanteiden ulkopuolella, jolloin aikuista ei ole lähettyvillä. Sanallinen kiusaaminen ilmenee myös puheluiden soittamisena ja internetkirjoittelulla. (Höistad 2003, 82.) Sanallisen kiusaamisen tavoitteena on osoittaa kiusatulle tämän paikka yhteisössä, ja samalla kiusaaja saa itselleen valtaa (Hamarus 2008, 47).

Fyysinen kiusaaminen on helpointa huomata esimerkiksi mustelmista ja oppilaan rikki revityistä vaatteista. Fyysinen kiusaaminen on yleisintä poikien

keskuudessa. Fyysiseen kiusaamiseen luetaan myös töniminen, nipistäminen tai oven kiinnilyöminen toisen oppilaan edestä. Fyysisessä kiusaamisessa on tunnusomaista myös kiusatun oppilaan tavaroiden kätkeminen ja heittelemine. Fyysinen kiusaaminen pyritään naamioimaan leikiksi tai urheiluksi ja kiusaamis-
muoto pyritään tekemään niin, ettei kiusaaja jää siitä kiinni. (Höistad 2003, 85.) Fyysinen kiusaaminen tapahtuu usein ilman syytä ja äkillisesti. Fyysinen kiusaa-
minen on ominaista myös kiusaamisprosessin viimeisessä vaiheessa. (Hama-
rus 2008, 53.)

Koulukiusaaminen voi ilmetä myös eristämisenä ja syrjimisenä. Kiusaamista on vaikeaa havaita, kun se tapahtuu ainoastaan syrjimisellä, sillä kiusatut kokevat monesti itsekin, etteivät he löydä itselleen luokaltaan kavereita. Syrjimisessä on tunnusomaista myös se, että syrjityn oppilaan kanssa saatetaan viettää aikaa ainoastaan silloin, kun oma kaveri on esimerkiksi poissa koulusta. Syrjimiseen ei välttämättä kuulu muita kiusaamiseen muotoja kuin yhteisöstä ulos sulkemi-
nen. Syrjiminen voi kuitenkin johtaa prosessinomaisesti siihen, että kiusattu op-
pilas eristetään koko yhteisöstä. Eristämille on tunnusomaista, että kiusatun pu-
hutaan olevan epäsiisti tai sisältävän pöpöjä. Tällainen toiminta voi näkyä käy-
tännössä pelinä, jossa kaikki oppilaat pakenevat kiusattua tämän tullessa pai-
kalle. Tilanne eskaloituu nopeasti siihen, että kiusattua oppilasta aletaan vältellä
eikä kukaan halua olla kiusatun kaveri, jonka seurauksena kiusattu eristetään
muusta luokkayhteisöstä. (Hamarus 2008, 47–50.)

Koulukiusaaminen voi ilmetä ärsytyksestä johtuvana kiusaamisena, jolloin kiu-
satun ajatellaan olevan itse vastuussa kiusaamisestaan. Kiusattu oppilas ei
suostu asettumaan hänelle määritellyyn rooliin, vaan hän yrittää aktiivisesti olla
osana ryhmää. Oppilaat ajattelevat kiusatun oppilaan olevan ärsyttävä ja tunkei-
levä, mikä lopulta aiheuttaa sen, että oppilaat ajattelevat kiusaamisen olevan
kiusatun syytä, koska hän ei ymmärrä, ettei häntä haluta ryhmään. Ärsyttäväksi
tituleerattu oppilas ei hyväksy sitä, että hänet suljetaan yhteisön ulkopuolelle ja,
että häntä kohdellaan kuin niin sanottua tavallista kiusattua. Oppilas pyrkii tois-
tuvasti olemaan osa ryhmää, josta hänet suljetaan aina pois. Kiusaamisessa on
olemassa normi, jossa kiusatun tulee hyväksyä kohtalonsa ja alistua kiusatuksi
sekä käyttäytyä tavalla, joka hänelle kiusaajan toimesta määritellään. Kiusatun

oppilaan käyttäytyessä eri tavalla käytöksen koetaan olevan ärsyttävää. Kiusattu oppilas ei välttämättä ymmärrä, että hän rikkoo koululuokan yhteisiä normeja ja hän saattaa esimerkiksi kertoa opettajalle luokan epäkohdista, puhua toisista pahaa selän takana, pyrkiä tutustumaan liian nopeasti tai tulla fyysisesti liian lähelle toisia oppilaita. Edellä kuvattu käytös tekee oppilaasta ärsyttävän hänen oman yhteisönsä sisällä. (Hamarus 2008, 68.)

Nykyisin yleinen kiusaamisen muoto on sähköinen kiusaaminen. Kiusaaminen on helpompaa internetissä, sillä kirjoittaminen voidaan tehdä nimettömästi ja ilman aikuisen valvontaa. Sähköinen kiusaaminen on jaettavissa kännykkäkiusaamiseen ja nettikiusaamiseen. Kännykkäkiusaamiseen kuuluu pilapuhelut, herjaavat puhelut ja viestit, haukkuminen, uhkailu ja kiristäminen sekä anonyymit viestit. Anonyymeja viestejä on helppo lähettää prepaid-liittymistä. Kännykät mahdollistavat myös internetin käytön, jolloin kiusaajat voivat ottaa kiusatusta kuvia esimerkiksi liikuntatunnin jälkeen suihkussa ja ladata ne internettiin muiden kommentoivaksi. Netin kautta tapahtuva kiusaaminen voi olla uhkaavien viestien lähettämistä, juoruilua, henkilökohtaisten tietojen vuotamista tai loukkaavien valokuvien ja videoiden lähettämistä. Nettikiusaaminen on nykypäivänä helppoa ja kiusattu on kiusaajan tavoitettavissa vuorokauden ympäri, eikä nettissä ole aikuisia valvomassa nuorten välistä vuorovaikutusta. Nykypäivänä nettikiusaamisessa yleistyy termi ”grooming”, joka tarkoittaa sitä, kun aikuinen, mahdollinen hyväksikäyttäjä, on utelias lapsen tai nuoren elämää kohtaan, tavoitteenaan häirintä, joka lopulta voi johtaa lapsen hyväksikäyttöön. (Hamarus 2008, 72–73.)

Sukupuolinen häirintä määritellään huomion hakemisen ja lähestymisen yksipuolisuudella sekä se kytkeytyy vahvasti sukupuoleen. Sukupuolinen häirintä on epätoivottua ja yksipuolista sukupuoleen linkittyvää fyysistä tai sanallista toimintaa. Sukupuolinen häirintä voi ilmentyä nimittelynä, fyysisen koskemattomuuden rikkomisena sekä vihjailevalla käytöksellä, ilmeillä tai viesteillä. Tytöt kokevat poikia useammin sukupuolista häirintää, jonka uskotaan johtuvan heikon ja vahvan epätasa-arvosta. Sukupuolisen häirinnän keskiössä ovat sukupuolten väliset valtasuhteet. Sukupuolinen häirintä voi olla avointa tai tapahtua katseilta piilossa, mutta häirinnän kohteeksi joutuneen oppilaan kokemus on kaikkein

tärkein. Mikäli koulun oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tilanne vaatii nopeaa selvittämistä ja välitöntä puuttumista. Tilanteen selvittämiseksi on tärkeää, että kumpaakin osapuolta kuullaan erikseen, kuten muissakin kiusaamistapausten selvittämisessä, koska kyseessä ei ole keskenään tasa-vertaisten oppilaiden kohtaaminen. (Hamarus 2008, 70–71.)

3.5 Koulukiusaamisen vaikutukset

Oppimisympäristön turvattomuus vaikuttaa väistämättä oppilaiden oppimiseen ja koulussa viihtymiseen. Oppilaiden kasvun ja oppimisen kannalta kiusaamattomuus on välttämättömyys. Oppiminen on hankalaa ja jopa mahdotonta ilmapiiressä, jossa vallitsee pelko ja jännitys. Oppilaiden luovuus ja itseilmaisuuksensa kärsii luokassa, jossa ilmenee koulukiusaamista. Oppimisen ilon tilalle vaihtuu ahdistus, ja kouluun meno tuntuu sietämättömältä. Oppilas jää koulusta pois ja hän jää muista jälkeen, jolloin oppimisen kielteinen kehikko muodostuu. Kiusaamiseen liittyy normeja, joista tärkein on se, ettei kiusaamisesta kerrota. Mikäli oppilas rikkoisi näitä kirjottamattomia kiusaamisen normeja, hän joutuisi todennäköisesti kärsimään ”sosiaalisen rangaistuksen” ja hänet eristettäisiin yhteisöstä. Eristäminen koetaan paljon pahempana rangaistuksena kuin jälki-istunto tai muu koulun virallinen toimenpide. Kiusaamistilanteiden käsittelemättä jättäminen muovaa nuorelle kuvaa oikeudenmukaisuudesta. Tilanteiden käsittelemättä jättäminen tai käsitteleminen ja perinpohjainen selvittäminen antavat nuorelle kuvan demokratian toteutumisesta, yhteisten sääntöjen noudattamisesta ja eettisyyden täyttymisestä. (Hamarus 2008, 76–77.)

Jos koulukiusaamiseen ei puututtaisi opettajan toimesta, niin tilanteita sivusta seuranneille oppilaille tulee kuva, että epäreilu kohtelu on joidenkin ihmisten kohdalla sallittua ja suotavaa. Sivusta seuranneet oppilaat haluaisivat usein puuttua kiusaamistilanteisiin, mutta he eivät uskalla, jolloin syyllisyyden tunne voi olla läsnä vielä aikuisuudessakin. Kiusaaminen jättää syvimmit jäljet kiusattuun. Pitkään jatkunut systemaattinen kiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle vakavia henkisiä traumoja, jotka voivat tulla esiin vuosien päästä. Nuoruudessa

koettu kiusaaminen voi näkyä aikuisuudessa terapiantarpeella, sairauslomilla ja työkyvyttömyyseläkkeenä. (Hamarus 2008, 78.)

Koulukiusaamisella voi olla vaikutusta myös kiusatun ammatinvalintaan. Kiusattu ei välttämättä uskalla valita haluamiaan valinnaisaineita, koska hän ei halua olla samoilla tunneilla kiusaajansa kanssa. Kiusattu saattaa myös keskittää kaiken aikansa opiskelemiseen ja koulussa menestyminen on kiusatulle ainut tapa tulla näkyväksi omassa yhteisössään. Kiusaaminen vaikuttaa kiusatun luovuuteen ja kiusattu varmistaa, ettei hän varmasti tee mitään noloa ja hän yrittää suorittaa kaikki toiminnot mahdollisimman täydellisesti. Kiusaaminen vaikuttaa kiusatun ja kiusaamista sivusta seuranneiden elämään pitkällä aikavälillä, joten turvallisen kouluympäristön kehittämisellä on myönteisiä, elämänmittaisia vaikutuksia oppilaiden elämään. (Hamarus 2008, 80.)

4 Varhainen puuttuminen

4.1 Koulusosiaalityö ja opiskeluhoito

Koulun sosiaalityön tarkoituksena on edistää opiskelijoidensa kasvua, arjen sujumista, toimintakykyä ja vuorovaikutusta (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, luku 27). Kouluilla tehtävä sosiaalityö on varhaista puuttumista, ja siitä voidaan ajatella, että se on peruspalvelua, joka ennaltaehkäisee lasten ja nuorten joutumista kalliisiin ja erityistason palveluihin (Pippuri 2015, 25). Uudessa, vuonna 2015 päivitettyssä, sosiaalihoitolaissa (1301/2014) sanotaan, että kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määritellyjä kuraattorin, vastaavan kuraattorin ja psykologin palveluita. Nykyinen oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) astui voimaan 1.8.2014 samalla taaten yhtäläiset oikeudet opiskeluhoitoon ja kuraattoripalveluihin niin perusopetuksessa kuin lukiossa tai ammattikoulussa opiskelevalle. Samalla kuraattori- ja psykologipalvelut kirjattiin oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin lastensuojelulain sijaan. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, luku 27.1)

Opiskeluhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveydentilaa ja hyvinvointia sekä opiskelijoiden ja huoltajien osallisuuden kokemusta. Ensisijaisesti opiskeluhoito pyrkii lisäämään oppilaitosyhteistyön ja opiskelumiljöön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllisyyden kokemusta lisäävää toimintaa sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Opiskeluhoitotyössä halutaan ehkäistä erilaisten ongelmien syntymistä, ja mahdollistaa varhaisen tuen saaminen sitä tarvitseville. Opiskeluhoitotyö pitää huolta, että koulun toiminta kaikkine osa-alueineen tukee ja edistää opiskelijoidensa fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, luku 27.2.)

Opiskeluhoollon palveluihin lukeutuu psykologin ja kuraattorin palvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tarjoamat palvelut. Ensisijaisesti opiskeluhoito järjestetään koko oppilaitoksen yhteisöä tukevana yhteisöllisenä ja ennaltaehkäisevänä kokonaisuutena. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.) Tämän lisäksi opiskelijalla on oikeus yksilölliseen opiskeluhoitoon, johon kuuluu opinto-ohjaajan-, kuraattorin-, psykologin- ja terveydenhuollon palveluita sekä erityisoppilaitoksen sosiaali- ja terveyspalvelut. Jokainen oppilaitoksen työntekijä toteuttaa opiskeluhoitoa osana omaa päivittäistä työtään, mutta eri työntekijöillä on siinä erilaisia vastuualueita ja työtehtäviä. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, luku 27.2.)

Jokaisessa koulussa ja oppilaitoksessa tulee olla opiskeluhoitoryhmä, joka suunnittelee, toteuttaa, kehittää ja arvioi erityisesti yhteisöllistä työtä sekä koulu-yhteisön hyvinvointia (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2021). Monialaisen opiskeluhoitoryhmän keskeinen tehtävä on opiskeluhoollon suunnittelu, kehittäminen, toteuttaminen ja arviointi sekä koulu-yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen ja yhteisöllisyyttä lisäävän opiskeluhoollon toteuttaminen ja kehittäminen. Ryhmän johtohahmo on useimmiten rehtori, ja muina jäseninä siihen voi kuulua terveydenhoitaja ja lääkäri, kuraattori, psykologi, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Ryhmään voi tarpeen vaatiessa kuulua myös huoltajia, opiskelijoita ja asiantuntijoita. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, luku 27.5.)

Yksittäisten opiskelijoiden asiat otetaan tarkasteltaviksi tapauskohtaisesti kokoonpantavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Ryhmä kootaan yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tuen tarpeiden kartoittamiseksi ja opiskelu- huollon palveluiden toteuttamiseksi. Ryhmän kokoonpanon jäsenet kootaan aina tapauskohtaisesti ja ryhmästä nimetään vastuuhenkilö. Yksittäisen opiskelijan tapauksessa tapahtumat kirjataan opiskeluhoito kertomukseen. Monialaisen ryhmän asiantuntemusta vaaditaan myös pedagogisten asiakirjojen laatimisessa, kiusaamistilanteissa, merkittävässä poissaolo määrissä, työrauhaongelmissa ja kasvatust keskusteluissa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, luku 27.5.)

4.2 Varhainen puuttuminen on prosessi

Varhainen puuttuminen tarkoittaa sitä, että ongelmat huomataan, ja niihin tavoitellaan ratkaisua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen on prosessi, eivätkä ongelmat ratkea kädenkäänteessä. Prosessin päättyessä oppilaan kanssa työskentelevillä tulisi olla tietoa ja taitoa, kuinka oppilaan ongelmat ratkaistaan eri tukitahojen kanssa. Tukitahot voivat olla esimerkiksi terapiaa, erityisopetusta ja kuntoutusta tai koulun sisäisiä koulu- tai luokkaratkaisuja. (Huhtanen 2007, 28.)

Varhainen puuttuminen on käytännössä erilaisia työvälineitä ja keinoja, joilla puututaan oppilaan käyttäytymiseen, oppimisen haasteisiin tai hänen hyvinvointiaan riskeeraaviin tekijöihin. Varhainen puuttuminen alkaa havainnoinnista ja etenee toimenpiteisiin, joiden avulla oppilasta autetaan ja tuetaan tai kouluympäristöä kehitetään. Varhaisessa puutumisessa ei ole yhtä selkeää tapaa, jota voisi toteuttaa kaikissa tilanteissa. Oppilaan ongelmat voivat olla haasteellisia ja pitkälle kehittyneitä ongelmia, joiden tартtumiseen voi tarvita paljon toimenpiteitä. Tarve varhaiselle puuttumiselle ilmenee yleensä oppilaan käytöksen haasteissa. Varhaisen puuttumisen edellytys on aina ensisijainen huoli lapsesta, nuoresta tai yhteisöstä. Koulutyöskentelyssä päätavoitteena on oppimistavoitteisiin pääsy ja oppilaan hyvinvoinnin varmistaminen koulu-uran aikana. (Huhtanen 2007, 28–29.)

Varhaiseen puuttumiseen kuuluvat ennalta ehkäisevä toiminta (preventio) ja korjaava toiminta (interventio). Varhaisen puuttumisen pääpaino on ennalta ehkäisevässä toiminnassa. Varhaisen puuttumisen prosessissa ovat mukana toiminnan kohde, toiminnan suorittaja sekä itse toiminta. Toiminnan kohde on koulumaailmassa usein oppilas ja perhe, toiminnan suorittajana ovat opettaja, oppilashuolto sekä vanhemmat ja itse toiminta tapahtuu opetuksessa tai kuntoutuspalveluissa. Prosessi alkaa siitä, kun toiminnan kohde on herättänyt toiminnallaan huolta. Tavoitteena on, että toiminnan kohde ei tarvitse enää apua varhaisen puuttumisen toimien jälkeen. Prosessi kohdistuu yleensä yksittäisen oppilaan haasteisiin, mutta tuen ja avun tarpeet voivat koskea myös oppilaan koko sosiaalista ympäristöä. Tällaisessa tilanteessa oppilaan haasteiden syyt ovat usein koulussa, kotona ja kaveripiirissä. Toiminnan suorittajana toimiva opettaja ottaa oppilaan haasteet puheeksi, ja oppilaan tilanteen tukemiseen tulevat mukaan oppilashuolto, eri asiantuntijat sekä mahdollisesti ulkopuolisia palveluntarjoajia. (Huhtanen 2007, 30–31.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa on jatkuvasti toiminnassa varhaisen puuttumisen eri tasoja, joiden tavoitteena on ennaltaehkäisevästi tarttua ongelmien syntymiseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Varhaisen puuttumisen toiminta on preventiivistä eli estävää. Preventiivinen toiminta toteutetaan interventioiden kautta. Preventio koostuu kolmesta eri tasosta, jotka ovat primaaripreventio, sekundaarinen preventio ja tertiäärinen preventio. Primaariprevention kohteena ovat valtaväestö. Primaariprevention käytännön toimia ovat esimerkiksi lainsäädäntö, subjektiivinen päivähoito-oikeus sekä oppivelvollisuus. Sekundaaritason eli varhaisen intervention tavoitteena on vähentää jo tietoon tulleiden ongelmien vaikutuksia. Käytännön esimerkkinä ovat erilaiset kampanjoinnit päihteiden käytön haittojen tietoisuuden lisäämiseksi. Viimeisen tertiäärisen tason tavoitteena on hillitä jo olemassa olevien ongelmien haittoja. Tämän vaiheen käytännöntyö tapahtuu esimerkiksi erityisopetuksen, terapian tai erilaisten valmennuksien piirissä. (Huhtanen 2007, 31–32.)

4.3 Koulukiusaamisen puheeksiotto ja puuttuminen

Nuorten on yleensä vaikeaa kertoa koulukiusaamiskokemuksistaan. Kiusattu saattaa tuntea häpeää ja ajatella kiusaamisen olevan hänen omaa syytään. Kiusaamiskokemusten tullessa aikuisten tietoon, ne on otettava aina vakavasti ja tosissaan. Ensin kiusatun kanssa käydään kahden kesken läpi, mitä kiusaamistilanteessa on tapahtunut, milloin ja missä kiusaaminen on tapahtunut ja keitä siinä ollut mukana. Joskus tilanteen hahmottamisen helpottamiseksi on järkevää piirtää roolikarttaa. Kiusattu piirtää paperille kiusaajat ja kiusaamistapauksen selvittäjä kysyy kiusatulta: Kuka kiusaa eniten? Kuka seuraavaksi eniten? Kuka sinulle nauraa ensimmäisenä? Kuka puolustaa sinua? Roolikartan avulla kiusaamistapauksen selvittäjä ja saa selville kiusaajat ja samalla hänelle selviää kouluyhteisön välistä sosiaalista dynamiikkaa. (Hamarus 2008, 107.)

Koulukiusaamistapauksen selvittäjän tulee keskustella myös kaikkien asiaosaisten kanssa. Kiusaajien kanssa keskusteltaessa tapauksen selvittäjä ei saa kertoa mitä kautta kiusaaminen on tullut aikuisten tietoon. Tapauksen selvittäjä sanoittaa kiusaajille, että kiusaamista ei hyväksytä missään muodossa ja kiusaajalta itseltään kysytään, mitä hän aikoo tehdä itse, jotta hän lopettaa kiusaamisen. Ehdotusten pitää olla konkreettisia ja toteutettavissa. Kiusaajan kanssa sovitut toimenpiteet kirjoitetaan ylös paperille ja paperi allekirjoitetaan. Tapauksen selvittäjä sopii kiusatun ja kiusaajan kanssa seurata-ajat noin kahden viikon päähän, jonka tarkoituksena on keskustella, että onko kiusaaminen loppunut. Seurantakeskustelujen jälkeen sovitaan vielä uudet ajat noin kuukauden päähän ja katsotaan mihin suuntaan tilanne on edennyt. Tapauksen selvittäjän tulee muistaa olla kiusaajaa kohtaan kannustava ja sanoittaa hänelle tämän onnistumisia. (Hamarus 2008, 107.)

Kiusaamisen tehokkaaseen puuttumiseen kuuluu oleellisena osana se, että oppilailla tulee olla riittävästi erilaisia väyliä, joissa kertoa kokemastaan tai näkemästään kiusaamisesta. Koulumaailmassa väylien tulisi olla kahdenlaisia: luottamuksellisia ja virallisia. Luottamusväyliä ovat ensisijaisesti henkilöt. Koulussa opettajien tulisi huomioida, että onko yksittäisellä oppilaalla mahdollisuus tulla

keskustelemaan opettajan kanssa siten, ettei se kiinnitä muissa oppilaissa erityistä huomiota. Tällaisen väylän voi mahdollistaa esimerkiksi siten, että opettaja jää oppitunnin jälkeen luokkaan, jolloin oppilas voi lähestyä opettajaa luottamuksellisesti, kun muut oppilaat ovat välitunnilla. Luottamukselliseen väylään kuuluvat myös kuraattori ja psykologi. Viralliseen väylään kuuluvat kirjallinen palaute, oppitunnin kirjoitelmat sekä kyselyt. Kouluissa voi käyttää myös postilaatikkoa, jonne oppilaat voivat jättää nimettömänä kirjeen. Postilaatikon tulisi sijaita paikassa, jonne kirje on helppo pudottaa huomaamatta. Kuitenkin postilaatikon sijainnissa tulee ottaa huomioon myös se, ettei sitä voisi luvatta avata ja murtaa. Postilaatikon voi toteuttaa myös sähköisesti, jolloin ”postilaatikko” olisi jokin puhelinnumero tai sähköpostiosoite, johon voisi lähettää informaatiota koulukiusaamistapauksista. (Hamarus 2008, 117–118.)

5 Aikaisempia tutkimuksia ja opinnäytetöitä

5.1 Tutkimus ja opinnäytetyöt

Päivi Hamaruksen tutkimuksen tarkoituksena oli pyrkiä ymmärtämään mitä koulukiusaaminen on sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. Tutkimusaineistona olivat seitsemäs-, kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten oppilaiden kirjoitukset ja haastattelut. Vastauksista etsittiin, mitä merkityksiä oppilaat antoivat kouluyhteisössään tapahtuvalle kiusaamiselle. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kiusaaminen tapahtuu vuorovaikutustilanteiden yhteydessä. Vastauksista nousi esiin puuttumisen pelko. Kiusaamalla oppilasta kiusaaja voi saada aikaiseksi pelon muissa oppilaissa, eivätkä he täten uskalla puuttua kiusaamiseen. Myös lojaaluis omaa kaveriryhmää kohtaan voi estää kiusaamisen puuttumisen. Oppilaiden keskuudessa vallitsee epävirallisia normeja, jotka estävät puuttumista kiusaamiseen eli kiusaajia ei saa paljastaa. (Hamarus 2006, 204–205.)

Hirvelä (2017) on opinnäytetyössään tutkinut yläkoulun oppilaiden näkemyksiä kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Tutkimuksen päämääränä oli saada dataa koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta sekä netissä tapahtuvasta

kiusaamisesta. Tutkimuksen kohderyhmänä oli Etelä-Pohjanmaalla yläkoulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaiset. Tutkimukseen osallistui 125 oppilasta yläkoulusta, joista melkein puolet olivat poikia ja hieman yli puolet tyttöjä. Hirvelän 2017 opinnäytetyötutkimuksessa noin 76 % oppilaista ei ollut kokenut kiusaamista koulussa ja 21 % oppilaista koki tulleen kiusatuksi harvemmin viimeisen kahden kuukauden aikana. Oppilaista 2 % koki tulleen kiusatuksi useammin kuin kerran viikossa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että samoja henkilöitä kiusataan usein sekä koulussa että netissä. Kiusaaminen huomattiin usein olevan poikien ja tyttöjen välistä ja poikien kiusaamisen olevan fyysistä. (Hirvelä 2017, 19, 22–24, 35.)

Hokko ja Peltonen (2014) on toteuttanut kiusaamiskyselyn yhdeksäsluokkalaistalle. Tutkimuksessa kävi ilmi, että melkein poikkeuksetta yläkouluissa kiusataan. Opinnäytetyössä oli selvitetty koulukuraattorilta, miten kiusaamista tapahtuu. Koulukuraattorin mukaan kiusaaminen tapahtuu usein sykleissä: ennen syyslomaa, ennen joululomaa ja keväällä on huomattu olevan enemmän kiusaamistapauksia. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia kiusaamisen kokemukset olivat. Tuloksista selvisi, että poikien kokemukset kiusaamisesta oli suurimmaksi osaksi hännäämistä, leikkimielistä tönimistä tai pelleilyä. Vastaajat olivat myös kokeneet syrjimistä ja nimittelyä. Kuitenkin kiusaaminen saattoi joskus muuttua fyysiseksi. Tutkimuksesta selvisi, että usein poikien väliset kiusaamistilanteet oli pystytty selvittämään. Tyttöjen antamista vastauksista kävi ilmi, että tyttöjen keskeistä kiusaamista tapahtui enemmän kuin poikien välistä kiusaamista. Tulokset kertoivat, että tytöt kokevat kiusaamisen enemmän henkisenä kuin fyysisenä, esimerkiksi selän takana puhumisena, perättömien juorujen leviämisenä tai ryhmästä poisjättämisenä. (Holkko & Peltonen 2014, 35–36.)

Hokon ja Peltosen (2014) opinnäytetyössä tutkittiin myös kiusaamistilanteisiin puuttumista. Tutkimuksesta tuli esille, että yhdeksäsluokkalaisten mielestä kiusaamiseen täytyisi puuttua. Myös koulukavereiden merkitystä korostettiin kiusatuksi tulemisessa. Vastauksissa pohdittiin oppilaiden toimesta sitä, että opettajat huomaavat kiusaamisen usein liian myöhään, vasta kun kiusaaminen on edennyt pahaksi. Moni vastaajista koki, että kertominen aikuiselle kiusaamisesta vain pahentaa tilannetta. Kiusatuksi tulemisen pelko vaikuttaa aikuiselle kertomista

tai väliin menemistä. Vaikka tutkimus ei tuottanut uutta tietoa varsinaisesti koulukiusaamisesta, tuotti se tietoa oppilaiden kokemuksista. Oppilaiden kokemusten perusteella kavereilla on iso merkitys ja puuttumiseen tarvittaisiin keinoja. (Holkko & Peltonen 2014, 39.)

Ojansivu & Saarela (2012) on tehnyt opinnäytetyön koulukiusaamisen ilmene- misestä. Tutkimuksella haettiin koulukiusaamisen määrää ja puuttumisen näkö- kulmaa. Vastaajat olivat 12–13-vuotiaita ja heitä osallistui tutkimukseen noin 100. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että vastaajien keskuudessa koulukiusaa- mista tapahtui, joista 58 % tyttöjä ja 42 % poikia. Kiusaamista esiintyi enemmän poikien kuin tyttöjen keskuudessa. Yläasteella olevista vastaajista koki sanal- lista kiusaamista eniten kuten nimittelyä ja huutelua. Vastaajat olivat kertoneen kyselylomakkeisiin, että tahtoisivat enemmän oppitunteja kiusaamisai- heesta. Tutkimuksesta selvisi, että usein kiusattu kertoo koulukiusaamisesta kavereilleen mieluummin kuin aikuiselle. (Ojansivu & Saarelainen 2012, 48– 59.)

5.2 Tutkimuksen ja opinnäytetöiden yhteneväisyydet

Yhteistä näillä kaikilla aiemmilla tutkimuksilla oli, että jokaisessa koulussa koe- taan kiusaamista. Kiusaaminen on suuri ongelma kouluissa ja siihen puuttumi- sessa ilmeni vajavuutta. Oppilaat eivät itse uskalla puuttua kiusaamistilantee- seen, sillä he pelkäävät itse tulevansa kiusatuksi. Tämän seuraukset, joita kou- lukiusaamisesta tulee eivät vain ole yksilötasolla, vaan ne ulottuvat yhteiskun- nalliselle tasolle. Yhteiskunnallisella tasolla koulukiusaaminen voi näkyä esimer- kiksi varallisuudessa sekä palveluiden kuormittavuudessa. Kiusaamisen seu- raukset voivat näkyä esimerkiksi poissaoloina koulusta tai erilaisina mielenter- veydellisinä haasteina. Kun kiusaamisen seuraukset kasaantuvat, voi se kuor- mittaa eri palveluita, kuten koulukuraattorille tai mielenterveyspalveluihin hakeu- tumisena. Isolla kaavalla se voi kuormittaa palveluntarjoajia. Eri tutkimuksissa kävi ilmi, että kiusaaminen sukupuolten välillä oli usein niin, että pojat kiusaavat poikia ja tytöt kiusaavat tyttöjä. Kiusaamistavat sukupuolten välillä olivat

erilaisia, tytöt kokevat enemmän syrjimistä ja muuta henkistä kiusaamista, kun taas poikien välinen kiusaaminen voi olla enemmän fyysistä.

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Tavoite ja tutkimustehtävät

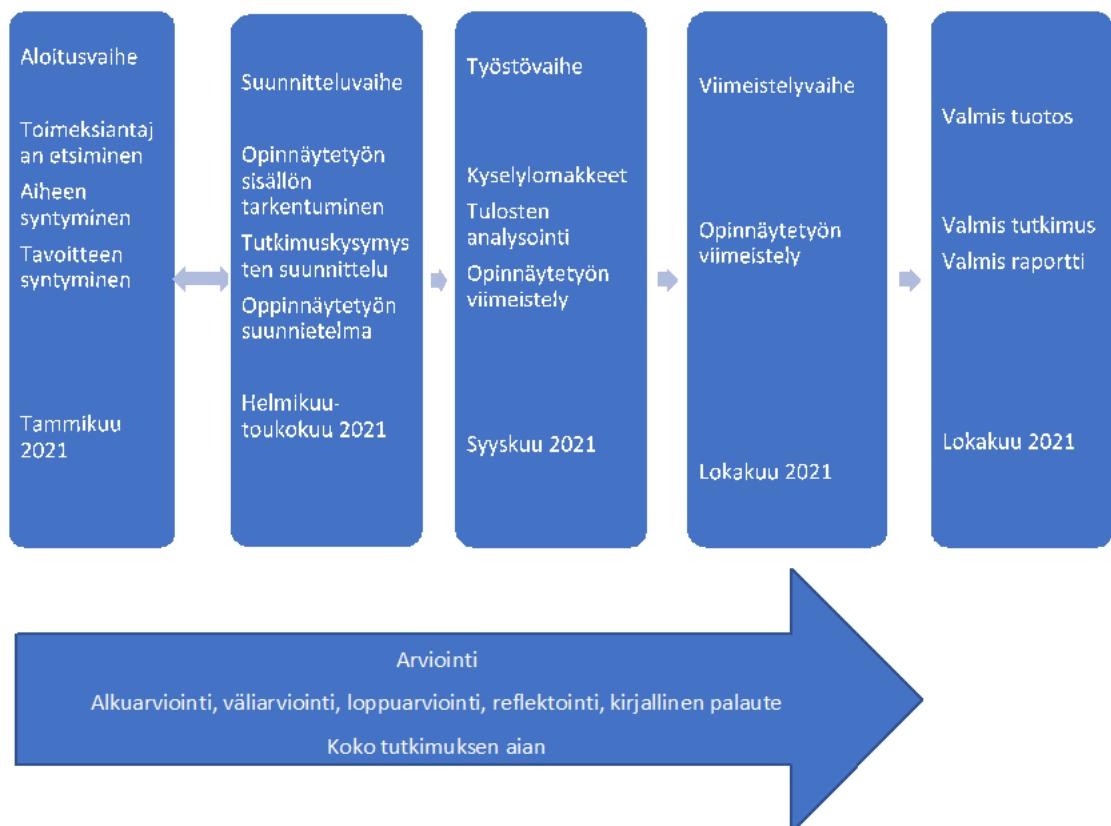
Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada Pielisjoen koulun henkilökunnalle kattava tutkimusmateriaali heidän kahdeksaluokkalaisten oppilaidensa kiusaamiskulttuurista sekä oppilaiden ajatuksista siitä, miten koulukiusaamistapauksiin toivottaisiin puututtavan. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Joensuun kaupunki ja tutkimusyksikkönä oli Pielisjoen koulu. Tutkimusmateriaalin pohjalta Pielisjoen koulun henkilökunta sai tietoonsa tilastollisesti kahdeksaluokkalaisten kiusaamiskokemuksia ja kiusaamisen esiintyvyyttä. Kyselyssä käytettiin myös avoimia kysymyksiä, joiden tavoitteena oli ottaa huomioon oppilaiden henkilökohtaiset ajatukset kiusaamistapauksiin puuttumisesta, jolloin Pielisjoen koulun henkilökunta osaa kehittää varhaisen puuttumisen keinojaan.

Tutkimuskysymyksemme olivat: Miten paljon Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisilla on kiusaamisenkokemuksia? Miten kiusaamiskokemukset ilmenevät? Miten oppilaat toivoisivat koulukiusaamistapauksiin puututtavan?

6.2 Määrällinen tutkimusprosessi

Etenimme opinnäytetyössämme määrällisen tutkimusprosessin mukaisesti. Määrällinen tutkimus on prosessi, joka noudattaa kaavaa ja etenee vaiheittain. Tutkija määrittelee ensin tutkimusongelman, jonka jälkeen kartoittaa tutkimuskohteen teorian viitekehyksen. Kun teoria on tarkennettu, jatkuu tutkimusprosessi otannan määrittämiseen ja menetelmien valintaan. Tämän jälkeen tutkija suunnittelee tutkimukselle mittarin, jota myös testataan. Tutkimusprosessin edetessä aineisto syötetään ohjelmaan ja tallennetaan sekä analysoidaan. Lopuksi tulokset esitetään sekä tulkitaan. (Vilkkä 2007, 167.)

Määrällinen tutkimus ei kuitenkaan aina etene yhtä yksiulotteisesti, vaan prosessi voi edetä hyppiä edestakaisin. Huomioon on kuitenkin otettava aina koko tutkimusprosessi. Tutkimuksen suunnitteluvaiheen jälkeen siirrytään päätösten tekemiseen sekä tutkimusongelman määrittämiseen ja käsitteellistämiseen. Käsitteitä voi olla sekä konkreettisia että teoreettisia, jotka määrittellään suunnitelmaan. Tutkimussuunnitelmaan suunnitellaan aineiston keruu ja perustellaan se. Suunnitelmaan tulee kuvata mitattavia ominaisuuksia perustellusti, jotta saadaan aineisto kerättyä. Ennen tutkimusaineiston keruuta on mietittävä ensin, että mitä tietoa tarvitaan, ja miten tieto kerätään, jotta se voidaan analysoida tarkoituksenmukaisesti sekä perustella käytettävät menetelmät. Aineiston keruun jälkeen analysoidaan tulokset, koodataan ne numeraaliseen muotoon sekä analysoidaan. Tällöin saadaan aikaan tulokset ja tutkija voi jatkaa raportointivaiheeseen. Raportointivaiheessa tuloksia vertaillaan tutkimusongelmaan ja saadaan aikaan tutkimusraportti. Tutkimusta tehdessä on otettava huomioon kokonaisvaltainen luotettavuus, jotta tuloksia voidaan arvioida. (Vilka 2007, 168–169.) Kuviossa 1 näkyy, kuinka etenimme opinnäytetyössämme.

Kuvio 1. Tutkimusprosessi Vilkan mallia mukailien.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin tammikuussa 2021. Aloitimme toimeksiantajan etsimisellä, ja toimeksiantajan löytymisen jälkeen aiheemme tarkentui sekä saimme opinnäytetyölle tavoitteet. Prosessi jatkui suunnitteluvaiheella, joka kesti helmikuusta toukokuuhun 2021. Tässä vaiheessa opinnäytetyön sisältö tarkentui ja saimme laadittua opinnäytetyönsuunnitelman sekä kyselylomakkeen. Syykuussa 2021 alkoi työstövaihe, jolloin kahdeksasluokkalaiset vastasivat kyselyyn. Syyskuussa myös analysoimme kyselyn tulokset ja aloitimme viimeistelyvaiheen. Viimeistelyvaihe kesti lokakuun 2021 ajan ja saimme opinnäytetyömme valmiiksi lokakuun loppuun mennessä.

6.3 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivisella tutkimuksella eli määrällisellä tutkimuksella saadaan selville lukumääriä ja prosenttiosuuksia niihin liittyvistä kysymyksistä. Kvantitatiivinen tutkimus vaatii tarpeeksi suurta otantaa. Tällaisissa tutkimuksissa käytetään usein tutkimuslomakkeita, joissa vastausvaihtoehdot jo valmiina. Tutkimuksessa kuvataan asioita numeeristen suureiden avulla ja tutkimustuloksia voidaan tuoda esille myös taulukoin tai kuvioin sekä tutkimustuloksia pyritään yleistämään. Kvantitatiivisella tutkimuksella pystytään havainnollistamaan olemassa olevaa tilannetta, mutta sillä ei kyetä selvittämään tutkimusongelman syitä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 55; Heikkilä 2014, 15.)

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tyypillistä ovat erilaiset johtopäätökset aiemmista tutkimuksista, teoreettinen viitekehys, hypoteesit eli oletukset, käsitteiden selvitys ja suunnitelmat. Tärkeää on, että aineisto sovelletaan määrälliseen tutkimukseen, jotta tulokset saadaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Tämä tukee tuloksien kuvittamista taulukoihin ja kuvioihin esimerkiksi prosenttitaulukon avulla pystytään kuvailemaan tutkimustulosta. (Hirsjärvi ym. 2015, 140.)

Tutkimusmenetelmää valittaessa täytyy miettiä, mikä lähestymistapa on tarkoituksenmukainen verrattaessa tutkimusongelmaa ja -tarkoitusta. (Heikkilä 2014, 15.) Toteutimme opinnäytetyömme kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen

triangulaationa. Keräsimme kyselylomakkeen (liite 1) avulla tilastollista tietoa Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten kiusaamiskokemuksista. Kvantitatiivinen tutkimus sopi opinnäytetyömme aiheeseen, sillä meillä oli tarpeeksi suuri otanta kyselyn toteutukseen. Kyselyssä kerättiin vastaajilta perustietoina sukupuoli ja luokka, jolla vastaajat opiskelevat. Tutkimuksista saatavien tulosten perusteella pystyimme tulkitsemaan, kuinka monella vastaajalla oli kiusatuksi tulemisen kokemuksia, miten moni oli nähnyt kiusaamista ja miten moni oli itse kiusannut. Perustietojen perusteella pystymme näkemään, ilmeneekö jossain tietyssä koululuokassa enemmän kiusaamista, kuin toisessa. Tällä tavoin Pielisjoen koulun henkilökunta voi kohdentaa varhaista puuttumista jollekin tietylle luokalle, jos tulokset antavat viitteitä, että kiusaaminen kohdentuisi tiettyyn luokkaan tai luokkiin. Kuvailimme tulokset tutkimusraportissa taulukoin ja kuvioin.

6.4 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella saadaan selville käyttäytymisen ja päätösten syitä sekä se auttaa oivaltamaan ja ymmärtämään tutkimuskohdetta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa vastaukset ovat usein tekstimuodossa ja ne ovat vähemmän strukturoituja kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä tiedonkeruutapoja on lomakkeet, haastattelut ja avoimet keskustelut tiettyyn teemaan keskittyen. Kvalitatiiviseen tutkimukseen rajataan usein pieni määrä otantaa, mutta tuloksia tarkastellaan ja analysoidaan tarkasti. Tutkimuksessa ei pyritä yleistämään tilastoja, vaan tutkimuskohteet valitaan harkintakykyä käyttäen. Kvalitatiivisella tutkimuksella voidaan saada selville tai tutkia esimerkiksi sosiaalisia ongelmia, tuotteen tai palvelun kehittämistarvetta, sillä huomioon otetaan kohderyhmän arvot, asenteet, tarpeet ja odotukset. Tutkimuksella ymmärretään paremmin sitä, miksi kuluttaja valitsee tietyn tuotteen tai palvelun. Tämä mahdollistaa eri jatkotutkimukset eri tuotteille ja palveluille. (Heikkilä 2014, 15–16.)

Kvalitatiivinen tutkimus on kaikenkattavaa tiedonhankintaa ja usein tutkimusaineisto kerätään luonnollisessa ympäristössä ja todellisissa tilanteissa. Ihmistä suositaan kvalitatiivisen tiedonkeruun välineenä, sillä tutkija tällöin perustaa

analyysin omiin havaintoihin ja keskusteluihin vastaajan kanssa. Tukena voidaan käyttää lomakkeita ja testejä täydentämään tiedonhankintaa. Tarkoituksena ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen vaan tutkimusaineiston yksilöllinen tarkastelu eli määrää ei tutkita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa arvioidaan näkökulmia ja päästetään vastaajat ääneen. Tutkimuksessa edetään joustavasti ja tutkimussuunnitelmaa voidaan muuttaa tilanteen mukaiseksi. (Hirsijärvi ym. 2015, 164.)

Käytimme kvalitatiivista tutkimustapaa kvantitatiivisen tutkimuksen tukena. Yksi tutkimuskysymyksistämme oli, miten oppilaat toivoisivat koulun henkilökunnan puuttuvan kiusaamistapauksiin? Päätimme jättää kysymyksen avoimeksi ja tulkitua tulokset koodaamalla ja teemoittelemalla. Tavoitteena oli saada oppilaiden oma ajatus kuuluviin ja esimerkiksi monivalintakysymyksillä antaisimme oppilaille esimerkkejä omista ideoistamme kiusaamiseen puuttumiseen, jolloin se saattaisi kannustaa siihen, ettei oppilas kertoisi avoimesti omaa ajatustaan.

6.5 Opinnäytetyö kyselytutkimuksena

Keräsimme opinnäytetyöhömmme tutkimusaineistoa kyselyn avulla. Laadimme kyselylomakkeen, jossa hyödynsimme kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen metodeja. Survey-tutkimuksen keskeisiin aineistonkeruu menetelmiin kuuluu kysely. Survey on englanninkielinen termi, jolla tarkoitetaan kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin rakennetta, kun aineistoa kerätään standardoidusti ja tutkimusjoukko edustaa otosta tietyistä perusjoukosta. Standardoituus merkitsee sitä, että tutkimusjoukolta kysytään samat kysymykset samassa järjestyksessä. Kyselytutkimuksella voidaan saada kasaan mittava tutkimusaineisto, sillä kyselyyn voi osallistua paljon henkilöitä, ja heiltä voidaan kysyä monia kysymyksiä. Huolellisesti suunnitellulla kyselyllä, kasaan saatu aineisto voidaan tallentaa nopeasti tietokoneelle ja analysoida. (Hirsijärvi ym. 2015, 195.)

Kyselytutkimukseen liittyy myös erilaisia haasteita. Tutkijat eivät pysty olemaan varmoja siitä, kuinka vakavasti, ja rehellisesti tutkimusjoukko on kysymyksiin vastannut. Tutkimusjoukko voi ymmärtää kyselylomakkeen kysymykset väärin,

jolloin väärinymmärryksiä on vaikeaa tarkastella. Tutkijat eivät myöskään voi olla täysin varmoja siitä, kuinka perehtyneitä tutkimusjoukko on tutkittavaan asiaan ja joskus kyselyyn vastaamattomuus voi nousta suureksi. Lisäksi kysymyslomakkeen laatiminen vaatii tutkijoilta aikaa sekä tietoa ja taitoa. (Hirsjärvi ym. 2015, 195.) Lomake tulee aina koehaastatella tutkimusjoukon edustajilla. Koejoukko antaa palautetta siitä, onko kyselylomakkeesta jäänyt pois jotain oleellista tai onko siinä olevia kysymyksiä syytä muokata. Testaamisen jälkeen kyselylomake korjataan palautteen pohjalta ja annetaan luettavaksi tutkimukseen liittymättömälle henkilölle. (Heikkilä 2014, 59.) Olimme ottaneet opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa huomioon kyselylomakkeen haasteet. Testasimme kyselylomaketta muutamalle samaan ikäryhmään kuuluvalla nuorella, jotka antoivat kyselylomakkeesta palautetta. Tämän lisäksi kyselylomakkeen oli lukenut ja täyttänyt henkilöt, jotka eivät liity tutkimukseen mitenkään.

Kyselymme aiheena oli koulukiusaaminen, jonka käsitteet avasimme kyselyssä. Näin tutkimusjoukko tiesi, mitä kysymyksillä tarkoitetaan ja he osasivat vastata kyselylomakkeen kysymyksiin. Kysely toteutettiin Pielisjoen koulussa oppitunnin yhteydessä. Näin saimme suuremman todennäköisyyden, että oppilaat vastasivat kyselyyn ja vastaamattomuusprosentti jäi pieneksi. Kyselylomakkeen laatimiseen olimme jo perehtyneet aiemmin ja olimme saaneet lomakkeesta palautetta opinnäytetyön ohjaavalta opettajalta.

Kyselylomakkeen kysymyksiä voidaan käyttää kolmella eri muodolla: avoimilla kysymyksillä, monivalintakysymyksillä sekä asteikkoon perustuvilla kysymyksillä. Avoimissa kysymyksissä esitetään vain kysymys, ja vastaajalla on tilaa kirjoittaa oma vastauksensa. Monivalintakysymyksissä tutkijat ovat laatineet etukäteen vaihtoehdot, joista vastaaja valitsee itselleen sopivimman vaihtoehdot. (Hirsjärvi ym. 2015, 199.) Suljetuissa ja etukäteen vastausvaihtoehdot sisältävissä kysymyksissä on se hyöty, että ne yksinkertaistavat kyselyä ja estävät virheitä. Tutkimusjoukossa voi olla henkilöitä, jotka eivät ole kirjallisesti lahjakkaita, joten he voivat hyötyä kysymyksistä, joissa on vastausvaihtoehdot valmiina. (Heikkilä 2014, 49.)

Monivalintakysymyksissä voidaan jättää vastaajalle myös mahdollisuus kirjoittaa oma vastauksensa kysymykseen, jolloin tutkijat saattavat saada näkökulmia, joita he eivät ole osanneet ajatella etukäteen. Asteikkoihin perustuvat kysymykset esitetään siten, että vastaaja valitsee väittämistä sen vaihtoehdon, kuinka samaa tai erimieltä hän on väittämän kanssa. (Hirsjärvi ym. 2015, 199–200.) Käytimme kyselylomakkeessamme kaikkia edellä mainittuja kysymysmuotoja. Monivalintakysymyksissä ja asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä saimme tilastollista tietoa vastaajien kiusaamiskokemuksista. Avoimissa kysymyksissä oppilaiden oma ääni ja toiveet tulevat julki, kun kysyimme heidän toiveitaan kiusaamiseen puuttumisen keinoista. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle väylän kertoa todelliset ajatukset valmiiksi annettujen vaihtoehtojen sijaan (Hirsjärvi ym. 2015, 201).

6.6 Kyselytutkimus koulukiusaamisen tutkimiseen

Kyselylomakkeeseen vastaa kohdejoukko eli se ryhmä, jolta halutaan tietoa. Tutkimuksen kohdejoukko tulee määrittää tarkasti ennen kyselyn toteutusta. (Heikkilä 2014, 32.) Tutkimuksissa otannalla tarkoitetaan menetelmää, josta perusjoukosta valitaan otanta. Tutkimuksen otanta koostuu havaintoyksiköistä eli siitä joukosta, josta halutaan kerätä tietoa. Otanta on tutkimuksen kohderyhmän eli perusjoukon palanen, josta halutaan kerätä tietoa koko kohderyhmästä. Käytämme opinnäytetyössämme kokonaisotantaa. Kokonaisotannassa koko perusjoukko on mukana tutkimuksessa. (Vilka 2007, 54–55.) Kyselymme kohdejoukko olivat kaikki syksyllä 2021 kahdeksannen luokkansa aloittaneet Pielisjoen koulun oppilaat. Kahdeksasluokkalaiset ovat jaettu viiteen luokkaan ja oppilaita on yhteensä 98. Halusimme tutkia ainoastaan kahdeksasluokkalaisten kiusaamiskokemuksia, jolloin kokonaisotanta tuki tavoitettamme.

Kouluyhteisöjen kiusaamistilanteita on kartoitettava säännöllisesti kyselyiden avulla. Kyselyitä olisi hyvä teettää ainakin kaksi kertaa vuodessa, jotta kiusaamiskulttuurista saadaan ajankohtainen käsitys. Ensimmäisen kyselyn toteutusajankohta kannattaa ajoittaa syys-lokakuuhun, jolloin oppilaiden väliset sosiaaliset suhteet ovat rakentuneet. Toinen kysely olisi perusteltua toteuttaa helmi-

maaliskuussa, jotta koulun henkilökunnalla on aikaa puuttua kyselyssä ilmi tulleisiin tilanteisiin ennen kesäloman alkua. (Hamarus 2008, 100.) Kyselymme toteutettiin syyskuussa 2021, jolloin opiskelijat olivat jo aloittaneet uuden lukukauden ja sosiaaliset ryhmät olivat muotoutuneet. Kyselyn tulosten perusteella Pielisjoen koulun henkilökunta pystyy puuttumaan kyselyssä ilmeneviin asioihin kevätlukukaudella ja oppilaiden yhdeksännen luokan aikana. Kyselystä sai myös yleistä tietoa Pielisjoen koulun kiusaamiskulttuurista. Kyselystä ilmenee esimerkiksi ne paikat, joissa oppilaita kiusataan. Tiedon perusteella koulun henkilökunta pystyy kohdentamaan valvontaa erityisesti näihin paikkoihin.

Kiusaamiskyselyn tulee olla yksinkertainen ja nopea täyttää sekä kyselyn tulosten tulee olla helposti analysoitavissa, jotta siinä ilmenneisiin tilanteisiin voi nopeasti puuttua. Kyselyn päätavoite on selvittää, onko koululuokissa kiusaamista, joten kaikki turhat kysymykset tulee karsia pois. (Hamarus 2008, 100.) Kyselyä laatiessa tutkijoiden tulee perustella, miksi he sisällyttävät tietyt kysymykset kyselyyn ja mitä he siitä saatavalla tiedolla tekevät (Salmivalli 2003, 46). Kyselyssä kannattaa kysyä kuinka pitkään kiusaamista on jatkunut, onko oppilaat havainneet kiusaamista sekä selvittää kiusaako kyselyyn vastaaja itse. Kyselystä ei kannata kertoa oppilaille etukäteen. (Hamarus 2008 101.) Kyselylomakkeemme oli muotoiltu siten, että siihen oli helppo vastata ja kyselyn koehaastatellut henkilöt kertoivat, ettei vastauksia voi tulkita monella eri tavalla. Kaikki kyselylomakkeen kysymykset tukivat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ja tavoitetta saada Pielisjoen koululle kattava materiaali kahdeksaluokkalaisten kiusaamiskulttuurista. Opinnäytetyöhön liittyen meidän tuli kysyä vastaajien huoltajilta lupa, että heidän lapsensa saivat osallistua kyselyyn, jonka vuoksi kiusaamiskysely oli etukäteen oppilaiden tiedossa.

6.7 Tutkimuslupa

Tutkimusta tehdessä on selkiytettävä tutkimuslupan tarve. Suomessa on selviytettävä velvoittaako tutkimus hakemaan tutkimuslupaa. Tutkimuslupaa haetaan suunnitelmavaiheessa ja se haetaan kohdeorganisaatiosta, josta tutkijat tulevat. Tutkimuslupakäsittelijä tekee päätöksen suunnitelmassa olevan teorian ja

materiaalin perusteella eli tutkimussuunnitelman on oltava valmis lupaa hake-
massa. (Kettunen 2019.) Tutkimuslupahakemukseen liitetään aina mukaan tut-
kimussuunnitelma, kyselylomake, muu materiaali kuten yhteydenottokirje huol-
tajille tai suostumusasiakirja tutkittavalle tai hänen huoltajalleen. (Joensuu
2021.)

Tutkimuslupa tarvitaan, jos tutkimuksen kohteena on Joensuun kaupungin kou-
lujen henkilökunta tai oppilaat. Joensuussa kaikkiin koulutuspalveluja liittyviin
tutkimuksiin tarvitaan aina tutkimuslupa, joka usein liitetään tutkimussuunnitel-
maan. Vaikka tutkimuslupa olisi myönnetty tutkijalle, ei se aina takaa kouluja
osallistumaan tutkimukseen. Jos tutkimukseen osallistuu alaikäisiä, on tutkijan
pidettävä huolta, että saadaan huoltajilta lupa tutkimukseen osallistumisesta.
Usein menetelmänä on, että tutkija ja tutkimuksen yhteishenkilö sopii menette-
lystä. (Joensuu 2021.)

Täytimme tutkimuslupahakemuksen ja lähetimme sen Pielisjoen koulun rehto-
rille hyväksytyn opinnäytetyösuunnitelman liitteenä. Sovimme rehtorin kanssa,
että pyydämme yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa oppilaiden huoltajilta
luvan (liite 2) alaikäisten osallistumisesta tutkimukseen. Luvat kysyttiin kolme
viikkoa ennen kyselyn toteuttamista. Rehtori luki etukäteen tiedotteemme, jonka
laadimme huoltajille lähettäväksi. Rehtori hyväksyi tiedotteen ja sovimme, että
kolme viikkoa ennen toteutusta on hyvä aika lähettää tiedotteet, jotta huoltajat
kerkeävät reagoida siihen ajoissa. Sovimme, että huoltajat ilmoittavat oman
huollettavansa luokanvalvojalle, mikäli oppilas ei saisi osallistua tutkimukseen.

6.8 Analysointi

Kvantitatiivisissa tutkimuksissa Webropol-ohjelma on yleinen apuväline tiedon-
keräämiseen. Webropol-ohjelman kautta saadut tulokset saa vietyä excel-tie-
dostoon, jossa niitä voidaan käsitellä tai muokata erilaisiksi kuvioityypeiksi.
(Heikkilä 2014, 67.) Toteutimme tutkimuksemme Webropol-ohjelmalla, josta
saimme suoraan tutkimuksen tilastolliset tulokset. Emme käyttäneet

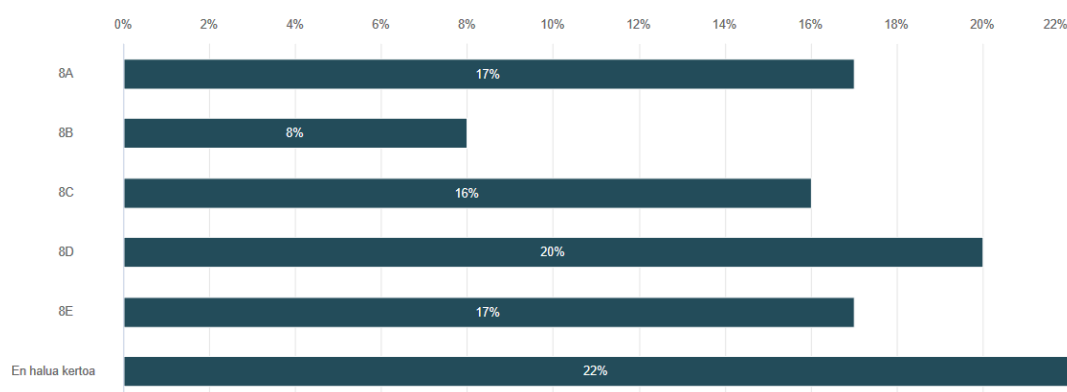
taulukoiden ja kuvioiden laadintaan exceliä, vaan saimme ne suoraan Webropol-ohjelmasta.

Kiusaamiskyselyssämme oli myös avoimia kysymyksiä. Vain viimeisen kysymyksen pystyimme analysoimaan teemoittelemalla. Kyselyssä oli kysymyksiä, joihin oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella, mutta vastauksia tuli sen verran vähän, että kirjoitimme ne sellaisenaan tutkimustuloksiin. Teemoja voi muodostaa koodaamisen avulla eli aineistosta etsitään keskeisiä detaljeja, joille etsitään yhteisiä nimittäjiä eli teemoja. Teemojen alle kasataan ne aineiston kohdat, jotka koskettavat kyseistä teemaa. Teemoja käsitellessä tutkijat voivat lainata aineistosta saatuja suoria sitaatteja, joiden tarkoituksena on havainnollistaa tutkimustulosta esimerkein. Sitaatteja tulee käyttää harkiten ja miettiä, ovatko ne varmasti tarpeellisia. Joissain tapauksissa pitkienkin sitaattien käyttäminen on perusteltua, jos ne korostavat tukittavaa asiaa. Sitaattien käytössä tulee muistaa, ettei tutkimusraportti voi koostua vain sitaateista, vaan niiden välillä tulee olla tutkijan omaa tulkintaa aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

7 Tulokset

7.1 Vastaajien perustiedot

Pielisjoen koulussa on 98 kahdeksasluokkalaista ja kaiken kaikkiaan kyselyyn vastasi 88 oppilasta. Taustatietoina kysyttiin vastaajien sukupuolta ja luokkaa, jolla he opiskelevat. Kyselyyn vastanneista 37 % ilmoitti sukupuolekseen tytön, 46 % pojan ja 17 % ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Tutkimuksessa kartoitettiin vastaajien luokkia, jotka näkyvät kuviossa 2.

Kuvio 2. Vastaajien jakaantuminen luokan mukaan.

Luokittain tarkasteltuna vastaajien määrä jakaantui seuraavasti: 8A:n luokakseen ilmoitti 17 % (n=15) vastaajista, 8B:n luokakseen ilmoitti 8 % (n=7), 8C:n luokakseen ilmoitti 16 % (n=14), 8D:n luokakseen ilmoitti 19 % (n=17) ja 8E:n luokakseen ilmoitti 17 % (n=15) vastaajista. Luokkaansa ei halunnut kertoa 21 % (n=19) vastaajista.

7.2 Omakohtaiset kiusaamiskokemukset

Kyselyn ensimmäisessä osassa vastaajilta kysyttiin kiusaamisen kokemuksia. Ensin kysyttiin, ovatko vastaajat kokeneet tulleen kiusatuksi yläasteen aikana. Vastaajista kolmannes (33 %, n=29) ilmoitti tulleen kiusatuksi ja 67 % (n=59) ilmoitti, ettei ole kokenut tulleen kiusatuksi. Seuraavaksi kartoitettiin, miten usein vastaajat ovat kokeneet tulleen koulukiusatuksi. Vastaajista 3 % (n=3) ilmoitti joutuvansa kiusatuksi päivittäin. Viikkotasolla kiusaamisen kokemuksia on kokenut 6 % (n=6) vastaajista. Kuukausittain kiusaamista on kokenut 4 % (n=4) vastaajista ja harvemmin kiusaamista kokeneita oli 26 % (n=23) vastaajista. Vastaajista 59 % (n=52) ilmoitti, ettei ole koskaan yläasteen aikana kokenut joutuneensa koulukiusatuksi.

Luokkien keskinäisiä vastauksia (taulukko 1) verratessa huomaa, että eri luokilla esiintyy vaihtelevuutta kiusaamiskokemuksissa. 8B luokka on ainut, missä kiusaamista ilmoitetaan olevan päivittäin, ja 8C luokalla kaikki

kiusaamiskokemukset tapahtuvat harvemmin kuin kuukausitasolla. Vastaajat, jotka eivät ole halunneet kertoa luokkaansa, kokevat kiusaamista suhteessa eniten.

	8A		8B		8C		8D		8E		En halua kertoa		Yhteensä
	n	Prosentti	n	Prosentti	n	Prosentti	n	Prosentti	n	Prosentti	n	Prosentti	
Päivittäin	0	0,0%	1	14,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	10,5%	3
Viikoittain	1	6,6%	2	28,6%	0	0,0%	0	0,0%	2	13,3%	1	5,3%	6
Kuukausittain	1	6,7%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	15,8%	4
Harvemmin	4	26,7%	1	14,3%	5	35,7%	2	11,8%	6	40,0%	5	26,3%	23
En koskaan	9	60,0%	3	42,8%	9	64,3%	15	88,2%	7	46,7%	8	42,1%	51
Yhteensä	15		7		14		17		15		19		87

Taulukko 1. Kiusaamiskokemusten määrä luokittain tarkasteltuna.

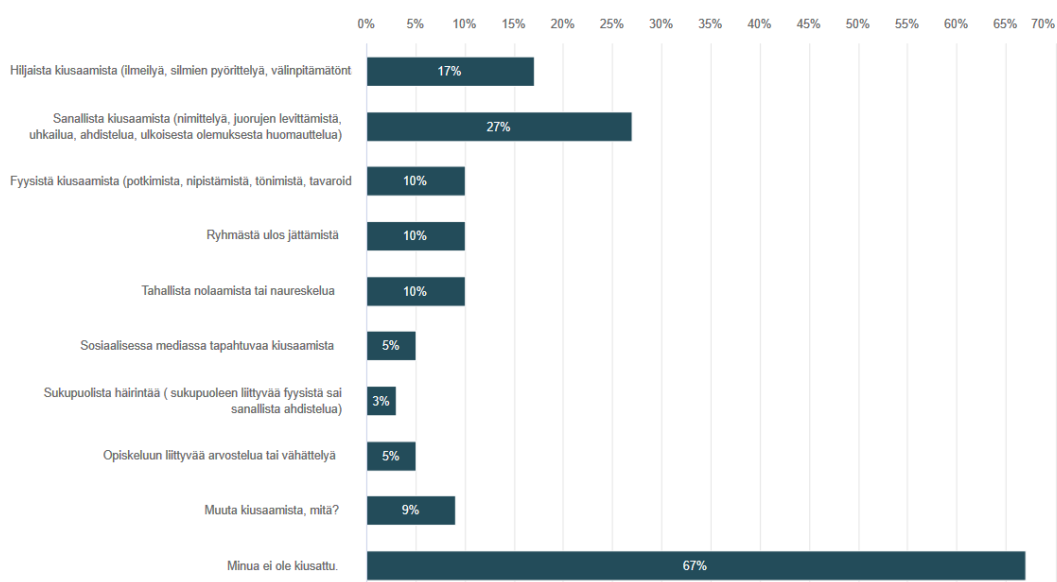
Vastaajilta kysyttiin, kuka tai ketkä heitä ovat kiusanneet yläasteen aikana. Vastaajista 32 % (n=28) vastasi, että heitä on kiusannut toinen oppilas. Vastaajista 10 % (n=9) vastasi kokeensa tullessa kiusatuksi opettajan toimesta ja 4 % (n=4) vastasi, että heitä on kiusannut joku muu. Avoimeen vastausvaihtoehtoon ei kukaan vastannut, että kuka heitä on kiusannut. Vastaajista 64 % (n=56) ilmoitti, ettei heitä ole kiusannut kukaan yläasteen aikana.

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin (taulukko 2), millä luokalla kiusaajasi opiskelee. Vastausvaihtoehtona oli myös opettaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva jäsen. Eniten kiusaamiskokemuksia on rinnakkaisluokkalaisten kiusaamisesta ja vähiten seitsemäsluokkalaisten kiusaamisesta.

	n	Prosentti
Samalla luokalla kanssani	8	9,2%
Rinnakaisluokalla	16	18,4%
Seitsemännellä luokalla	1	1,1%
Yhdeksännellä luokalla	4	4,6%
Minua kiusaa opettaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva jäsen	5	5,7%
Minua ei kiusata.	61	70,1%

Taulukko 2. Vastaajien kokemukset siitä, millä luokalla kiusaaja opiskelee.

Vastaajilta kartoitettiin (kuvio 3), millaista kiusaamista he ovat kokeneet. Eniten kiusaamiskokemuksia oli sanallisesta kiusaamisesta, jota vastasi kokeneensa 27 % (n=24) vastaajista. Toiseksi eniten kiusaaminen näyttäytyy hiljaisena kiusaamisena. Yhdeksän vastaajaa (10 %) ilmoitti kokeneensa koulukiusaamista fyysisen kiusaamisen, ryhmästä ulos jättämisen sekä tahallisen nolaamisen ja naureskelun muodoissa.

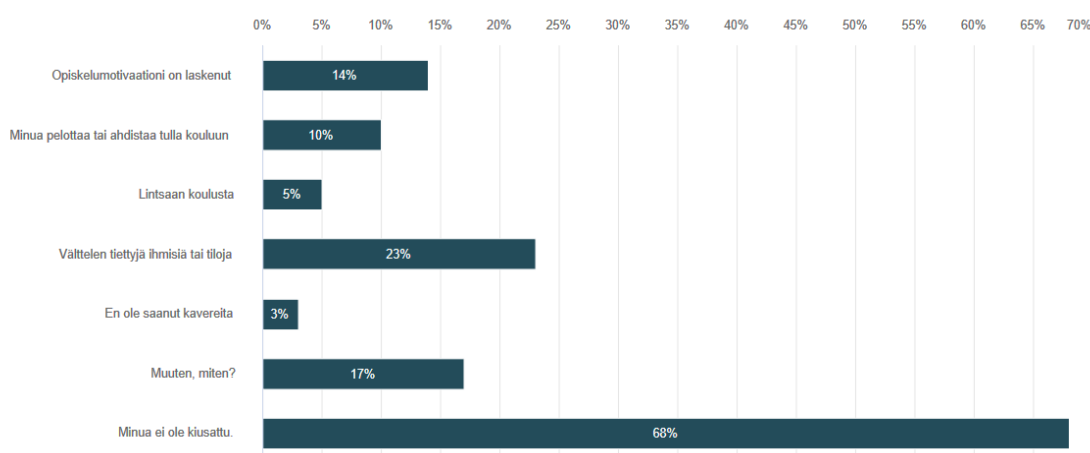

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden kiusaamisen kokemuksia.

Kyselyssä kysyttiin, missä vastaajat ovat kokeneet kiusaamista. Välitunnilla (ulkona, wc-tiloissa, käytävillä yms.) vastausvaihtoehtoon vastasi 27 % (n=24)

vastaajista. Vastausvaihtoehdon perässä oli avoin tekstikenttä, johon pystyi kirjoittamaan paikan, jossa kiusaamista on esiintynyt. Viisi vastaajaa kirjoitti tekstikenttään ”käytävillä” ja yksi vastaajista ”eteisessä”. Vastaajista 4 % (n=4) vastasi, että heitä kiusataan ruokalassa ja 5 % (n=5) vastasi kiusaamisen tapahtuvan oppitunnilla ennen opettajan saapumista luokkaan. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista vastasi kokevansa 3 % (n=3) vastaajista. Koulumatkalla vastaajista 5 % (n=5) ja koulun ulkopuolella 6 % (n=6) vastaajista ilmoitti tulevansa kiusatuksi. Muualla vaihtoehdon valitsi 5 % (n=5) vastaajista, mutta avoimeen vastauslaatikkoon ei tullut tarkempia vastauksia. Vastaajista 67 % (n=59) vastasi, ettei heitä ole kiusattu.

Viimeisenä osa-alueena vastaajilta kysyttiin, miten kiusaaminen on vaikuttanut sinuun (kuvio 4).

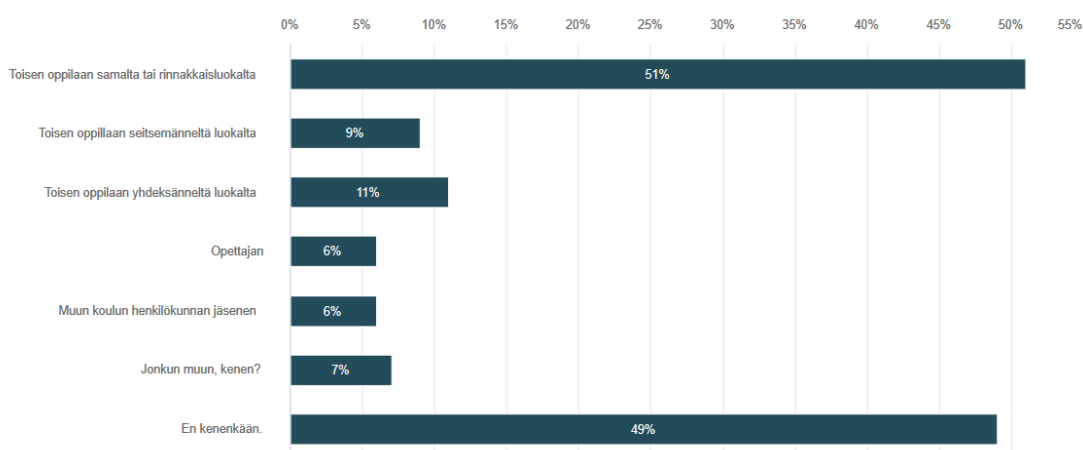
Kuvio 4. Kiusaamisen vaikutukset kiusattuun.

Kaksikymmentä vastaajaa (22 %) kertoi, että kiusaaminen on vaikuttanut eniten tiettyjen tilojen tai ihmisten välttelynä. Vastaajista 17 % (n=15) vastasi vaihtoehdon: muuten, miten? Avoimeen vastauslaatikkoon tuli 10 vastausta. Yhdeksän vastaajista kertoi, ettei kiusaaminen ole vaikuttanut heihin mitenkään. Yksi vastaaja kirjoitti: ”joidenkin ihmisten lähellä oleminen tai vaikka heidän kanssaan puhuminen on ahdistavaa (kiusaaja saisi lisää kiusattavaa).” Valtaosa 68 % (n=60) vastaajista vastasi, etteivät he ole tulleet kiusatuksi yläkoulun aikana.

7.3 Toisten oppilaiden kiusaamisen kokemukset

Kyselyn toisessa osassa vastaajilta kartoitettiin havaintoja koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. Ensin vastaajilta kysyttiin, ovatko he nähneet kiusattavan omia tai rinnakkaisluokkalaisiaan. Vastaajista 53 % (n=47) vastasi, että he ovat nähneet koulukiusaamista. Vastaajista 46 % (n=41) vastasi, etteivät ole havainneet koulussa tapahtuvan kiusaamista.

Toisessa kysymyksessä (kuvio 5) tiedusteltiin, kenen vastaajat ovat nähneet kiusaavan. Eniten vastauksia, 51 % (n=45) sai vaihtoehto toinen oppilas samalta tai rinnakkaisluokalta. Yhtä paljon, 5 % (n=5) vastauksia sai vastausvaihtoehdot opettaja sekä muu koulunhenkilökunnan jäsen. Joku muu vaihtoehdossa oli mahdollisuus kertoa, kenen vastaajat ovat nähneet kiusattavan, mutta siihen ei tullut avoimia vastauksia, vaikka vaihtoehdon valitsi kuusi (6 %) vastaajaa.

Kuvio 5. Vastaajien havaintoja siitä, kenen he ovat nähneet kiusaavan koulussa.

Seuraava kysymys (taulukko 3) käsitteli, millaista kiusaamista kahdeksaluokalaiset ovat havainneet. Kiusaamisen muodoista sanallista kiusaamista on havaittu eniten ja vaihtoehdon vastasi 40 % (n=36) vastaajista. Toiseksi eniten

vastaajat ovat havainneet fyysistä kiusaamista (29 %) ja kolmanneksi eniten tahallista nolaamista tai naureskelua (25 %).

	n	Prosentti
Hiljaista kiusaamista (ilmeilyä, silmien pyörittelyä, välinpitämättömyyttä käyttäytymistä, äänekästä huokailua, vähättelyä)	21	23,9%
Sanallista kiusaamista (nimittelyä, juorujen levittämistä, uhkailua, ahdistelua, ulkoisesta olemuksesta huomauttelua)	36	40,9%
Fyysistä kiusaamista (potkimista, nipistämistä, tönimistä, tavaroiden rikkomista tai pillottamista, muuta väkivaltaista käytöstä, oven kiinni lyömistä nenän edestä)	26	29,5%
Ryhmästä ulos jättämistä	12	13,6%
Tahallista nolaamista tai naureskelua	22	25,0%
Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista	9	10,2%
Sukupuolista häirintää (sukupuoleen liittyvää fyysistä tai sanallista ahdistelua)	7	8,0%
Opiskeluun liittyvää arvostelua tai vähättelyä	11	12,5%
Muuta kiusaamista, mitä?	4	4,5%
En ole nähnyt.	43	48,9%

Taulukko 3. Vastaajien havainnointoja koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta.

Viimeinen tämän osa-alueen kysymys käsitteli sitä, missä vastaajat ovat havainneet koulukiusaamisen tapahtuvan. Vastaajista 46 % (n=40) vastasi kiusaamisen tapahtuvan välitunnilla. Vastausvaihtoehtoon oli mahdollisuus laittaa avoin vastaus ja 12 vastaaja ilmaisi huomaavansa kiusaamista tapahtuvan koulun käytävillä. Vastaajista 2 kertoi havainneensa kiusaamista ulkotiloissa. Kolme vastaajaa kertoi, että kiusaamista tapahtuu ”kaikkiällä”. Vastaajista 12 % (n=11) havaitsi kiusaamista ruokalassa ja 15 % (n=13) oppitunnilla ennen opettajan saapumista luokkaan. Sosiaalisessa mediassa vastaajista 8 % (n=7) on huomannut kiusaamista. Koulun ulkopuolella kiusaamista on nähnyt 11 % (n=10) vastaajista. Vastaajista 47 % (n=41) vastasi, ettei ole havainnut koulukiusaamista.

7.4 Kiusaajan kokemukset

Tässä kyselyn osa-alueessa kartoitettiin koulukiusaajien kokemuksia. Ensin kysyttiin, että ovatko vastaajat itse kiusanneet koulussa. Vastaajista 9 % (n=8) vastasi kiusanneensa ja 90 % (n=80) vastasi, että ei. Taulukossa 4 nähdään vastauksia siitä, keitä vastaajat kertovat kiusanneensa. Eniten vastauksia on saatu kohtiin toista oppilasta (6 %) samalla tai rinnakkaisluokalla sekä jotain

muuta (6 %). Jotain muuta vastaukseen oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella ja tähän kohtaan tuli kaksi vastausta; "kaveria" ja "opeja".

	n	Prosentti
Toista oppilasta samalla luokalla tai rinnakkaisluokalla	6	6,8%
Toista oppilasta seitsemännellä luokalla	3	3,4%
Toista oppilasta yhdeksännellä luokalla	3	3,4%
Opettajaa	3	3,4%
Muuta koulun henkilökunnan jäsentä	3	3,4%
Jotain muuta, ketä?	6	6,8%
En ole kiusannut.	82	93,2%

Taulukko 4. Vastaajien kokemuksia siitä, keitä he ovat kiusanneet.

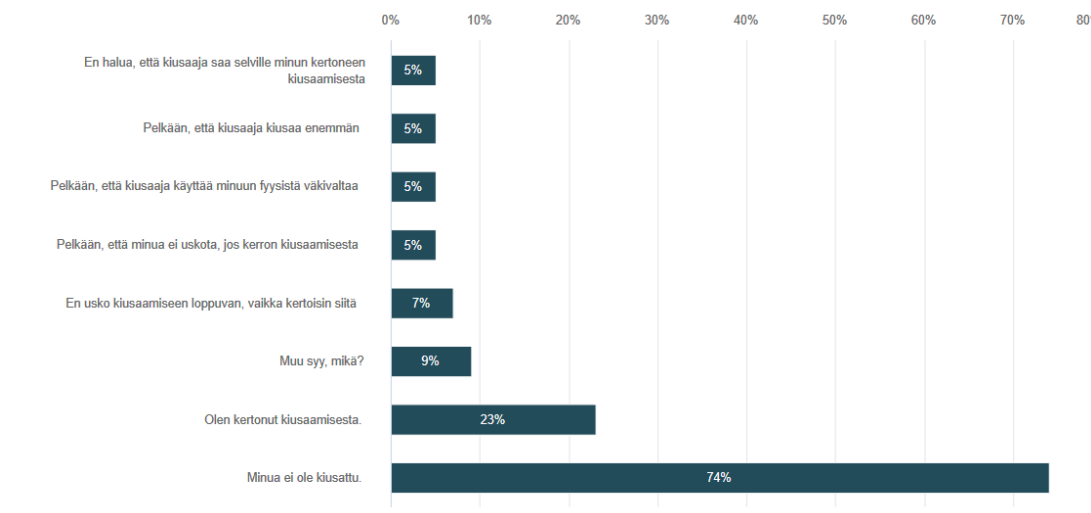
Seuraavaksi kysyttiin, millä tavalla vastaajat ovat kiusanneet. Eniten vastauksia tuli kohtaan sanallinen kiusaaminen ja siihen vastasi 8 % (n=7) vastaajista. Toiseksi eniten vastauksia tuli kohtaan muulla tavalla. Tähän kysymykseen oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella ja vastauksia tuli kaksi: "perseilemällä" ja "kylki mutikka". Kolmanneksi eniten vastauksia tuli kohtiin opiskeluun liittyvä arvostelu tai vähättely sekä fyysinen kiusaaminen (3 %, n=3). Yhtä paljon vastauksia (2 %, n=2) tuli kohtiin hiljainen kiusaaminen, ulos ryhmästä jättäminen, nolannut tai naureskellut tahallisesti, sosiaalisessa mediassa sekä sukupuolinen häirintä.

Viimeseksi vastaajia pyydettiin kertomaan, missä he ovat kiusanneet. Eniten vastauksia (8 %, n=7) tuli kohtaan oppitunnilla. Toiseksi eniten vastauksia (6 %, n=6) tuli kohtaan välitunnilla ja vastaukseen oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella. Avoimia vastauksia tuli kaksi: "ulkona ja käytävillä" ja "käytävällä". Vastaajista 4 % (n=4) vastasi kiusaavansa ruokalassa, luokassa ennen opettajan saapumista ja muualla. Muualla vastaukseen oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella ja siihen tuli yksi vastaus; "discordissa". Koulun ulkopuolella vastasi kiusaavansa 3 % (n=3) vastaajista. Vähiten vastauksia (2 %, n=2) tuli kohtiin sosiaalisessa mediassa sekä koulumatkalla.

7.5 Kokemuksia kiusaamiseen puuttumisesta

Ensin vastaajilta kysyttiin, ovatko he kertoneet kenellekään, jos heitä on kiusattu. Vastaajista 22 % (n=20) vastasi kyllä ja 10 % (n=9) ei. Vastaajista 67 % (n=59) vastasi, ettei heitä ole kiusattu. Seuraavaksi kysyttiin, kenelle vastaajat ovat kertoneet koulukiusaamisesta. Eniten vastauksia (21 %, n=19) tuli kohtaan kaverille. Toiseksi eniten 15 % (n=14) vastaajista vastasi kertoneensa opettajalle. Vanhemmilleen vastasi kertoneensa 13 % (n=12) vastaajista. Kuraattorille vastasi kertoneensa 3 % (n=3) ja koulupsykologille 2 % (n=2) vastaajista. Muulle, kenelle vastausvaihtoehdon valitsi 3 % (n=3) vastaajista. Vaihtoehtoon oli mahdollista vastata avoimella vastauksella ja siihen tuli yksi vastaus: ”sillon 7lk opelle ja vanhemmille ja sitten kuraattorille”. Vastaajista 9 % (n=8) vastasi, ettei ole kertonut koulukiusaamisesta. Minua ei ole kiusattu -vaihtoehdon valitsi 68 % (n=60) vastaajista.

Seuraavaksi vastaajia pyydettiin kertomaan, miksi he ovat jättäneet kertomatta koulukiusaamisesta. Kuvioista näkee, että vastaajat (4 %, n=4) ovat vastanneet melko tasaisesti syiksi; en halua, että kiusaaja saa selville minun kertoneen kiusaamisesta, pelkään, että kiusaaja kiusaa enemmän, pelkään, että kiusaaja käyttää fyysistä väkivaltaa sekä pelkään, että minua ei uskota, jos kerron kiusaamisesta. Vastaajista 6 % (n=6) uskoo, ettei kiusaaminen loppuisi, vaikka hän siitä kertoisi. Muu syy, mikä vaihtoehtoon oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella ja siihen tuli viisi vastausta; ”ei kiinnosta”, ”en kehtaa”, ”se ei oo niin vakavaa eikä sitä tapahdu enää”, ”en halua vanhempieni huolestuvan turhasta” sekä ”ei oo niin haittaavaa”.

Kuvio 6. Vastaajien syitä, miksi he ovat jättäneet kertomatta koulukiusaamisesta.

Seuraavaksi vastaajia pyydettiin (taulukko 5) valitsemaan heitä parhaiten koskeva vaihtoehto. Ensimmäinen väittämä oli: koulussa ilmeneviin kiusaamistapauksiin on puututtu aikuisten toimesta. Eniten vastauksia (19 %) sai kohta ”en osaa sanoa”. Vastaajista 13 % kokee, että kiusaamistapauksiin puututaan usein ja 6 % kokee, että aina. Joskus-vaihtoehdon valitsi 10 % ja ei ollenkaan-vaihtoehdon valitsi 6 % vastaajista. Vastaajista 43 % vastasi, ettei häntä ole kiusattu tai hän ei ole huomannut kiusaamista.

Toinen väittämä oli: olen puuttunut itse kiusaamistilanteeseen, sellaisen huomauttessani. Eniten vastauksia (21 %) tuli kohtaan en osaa sanoa. Vastaajista 1 % ilmoitti puuttuvansa kiusaamistapauksiin aina ja 2 % usein. Vastaajista 13 % ilmoitti, ettei ole puuttunut kiusaamistilanteisiin lainkaan ja 10 % ilmoitti puuttuvansa niihin joskus. Vastaajista 50 % vastasi, ettei häntä ole kiusattu tai hän ei ole huomannut kiusaamista.

Viimeinen väittämä oli: olen kertonut huomaamastani koulukiusaamisesta aikuiselle. Vastaajista 19 % vastasi vaihtoehdon en ollenkaan. Vastaajista 12 % vastasi kertovansa joskus ja 6 % usein. Aina-vaihtoehdon valitsi 4 % vastaajista. En osaa sanoa-vaihtoehdon valitsi 10 % ja minua ei ole kiusattu tai en ole huomannut kiusaamista valitsi 46 %.

	Ei en olekaan	Joskus	En osaa sanoa	Usein	Aina	Minua ei ole kiusattu tai en ole huomannut kiusaamista	Keskiarvo	Mediaani
Koulussa ilmeneviin kiusaamistapauksiin on puututtu aikuisten toimesta	6,9%	10,3%	19,5%	13,8%	5,8%	43,7%	4,3	4,0
Olen puuttunut itse kiusaamistilanteeseen, sellaisen huomattessani	13,8%	10,3%	21,8%	2,3%	1,2%	50,6%	4,2	6,0
Olen kertonut huomaamastani koulukiusaamisesta aikuiselle	19,5%	12,6%	10,4%	6,9%	4,6%	46,0%	4,0	5,0

Taulukko 5. Väittämiä liittyen koulukiusaamiseen.

Seuraavalla kysymyksellä kartoitettiin, kenelle vastaajat ovat kertoneet, jos he ovat havainneet kiusaamista. Eniten kiusaamisesta on kerrottu opettajalle ja vastausvaihtoehdon valitsi 27 % (n=24) vastaajista. Toiseksi eniten kiusaamisen havainnoista on kerrottu (26 %, n=23) kaverille. Vanhemmille on kertonut 12 % (n=11) vastaajista. Vaihtoehdot kuraattorille, koulupsykologille ja terveydenhoitajalle valitsi 3 % (n=3) vastaajista. Muulle, kenelle -vaihtoehdon valitsi 4 % (n=4) ja vastaukseen oli mahdollista vastata avoimella vastauksella, mutta siihen ei tullut vastauksia. Vastaajista 20 % (n=18) vastasi, ettei ole kertonut kenellekään ja vastaajista 53 % (n=47) vastasi, ettei ole havainnut kiusaamista.

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin (taulukko 6), miksi he eivät ole kertoneet huomaamastaan kiusaamisesta.

	n	Prosentti
En halua, että kiusaaja saa selville minun kertoneen kiusaamisesta	6	7,0%
Pelkään, että kiusaaja alkaa kiusata minua	5	5,8%
Pelkään, että kiusaaja käyttää minuun fyysistä väkivaltaa	3	3,5%
En usko kiusaamisen loppuvan, vaikka kertoisin siitä	9	10,5%
Ajattelen, ettei muiden oppilaiden tilanteet kuulu minulle	11	12,8%
Muu syy, mikä?	8	9,3%
Olen kertonut huomaamastani kiusaamisesta.	20	23,3%
En ole huomannut kiusaamista.	54	62,8%

Taulukko 6. Vastauksia siihen, miksi vastaajat eivät ole kertoneet havaitsemaansa koulukiusaamisesta.

Suurin osa (23 %, n=20) kiusaamista huomanneista on vastannut, että he ovat kertoneet kiusaamisesta. Toiseksi eniten vastauksia (12 %, n=11) sai ajattelen, ettei muiden oppilaiden tilanteet kuulu minulle-vaihtoehto. Muu syy, mikä -vastauskohtaan oli mahdollisuus vastata avoimella vastauksella ja vastauksia tuli neljä: ”en tiää”, ”kiusattu ei halua tehdä asiasta niin suurta numeroa”, ”en jaksa” ja ”en kommentoi”.

Toiseksi viimeisenä vastaajilta kysyttiin, miten koulukiusaamiseen on puututtu. Vastaajista 49 % (n=42) vastasi ei mitenkään. Toiseksi eniten (43 %, n=37) vastauksia sai puhuttelu. Vertaissovittelun vastasi 30 % (n=26) vastaajista. Vastaajista 17 % (n=15) vastasi luokan yhteisellä keskustelulla ja jälki-istunto vaihtoehdon valitsi 11 % (n=10). Muuten, miten-vaihtoehdon valitsi 10 % (n=9) vastaajista. Kyseiseen vastausvaihtoehtoon pystyi vastamaan avoimella vastauksella ja vastauksia tuli neljä: ”ei oikein mitenkään, jätetään huomioimatta”, ”poliiseilla”, ”en tiedä” sekä ”opettaja alkaa lähinnä huutamaan julkisesti kiusaajalle”. Viimeinen kysymys sisälsi avoimen kysymyksen, johon vastaaja sai kirjoittaa omin sanoin, miten hän toivoisi koulussa kiusaamiseen puututtavan. Avoimeen kysymykseen tuli viisitoista vastausta. Vastaukset käytiin läpi ja teemoiteltiin samankaltaisuuksien mukaan. Kuviossa 7 on koottuna vastaukset.

Vanhempien mukaan ottaminen	Koulun henkilökunnan osallisuus	Keinot	Toiveet
Asiasta ilmoittaminen kotiin	Parempaan valvontaan ylläpitäminen	Opettaja puhuisi kahden kesken kiusatun kanssa, eikä koko luokan edessä	En tiedä miten kiusaamiseen voi puuttua paremmin, mutta toivon, että suullinen ärsyttäminen ja kettuileminen vähenisi
Huoltajat pyydetään paikalle keskustelemaan	Opettajien puuttuminen, kun kiusaamista havaitaan	Opettajat puuttuisivat ja auttaisivat keskustelemalla	Haluaisin, että kaikenlainen kiusoittelu loppuisi
Viestien vaihtaminen vanhempien kanssa	Opettajat puuttuisivat kiusaamiseen ja tekisivät asialle jotain. Opettajat puuttuisivat kiusaamiseen muutoinkin, kun puhuttelemalla	Opettajien ja rehtorin pitäisi pitää puhutteluja ja ottaa kiusaaminen vakavasti Puuttuminen tiukemmin kuin vain keskustelemalla, koska se ei auta. Puhumalla kiusaajalle.	

Kuvio 7. Vastaajien ajatuksia siitä, miten he haluaisivat kiusaamiseen puututtavan.

Vastaajat toivovat, että kiusaamistapausten selvittelyyn otettaisiin vanhemmat mukaan ja asiasta ilmoitettaisiin kotiin. Vastaajat toivat julki myös toiveensa, että koulussa olisi parempaa valvontaa ja, että opettajat puuttuisivat kiusaamistapauksiin heti. Keinoiksi oppilaat vastasivat opettajan ja kiusaajan kahdenkeskiset keskustelut sekä rehtorin puuttumisen kiusaamisen selvittelyyn. Oppilaat toivoivat myös, että koulun yleinen ilmapiiri paranisi siten, ettei suullista ärsyttämistä tai kiusoittelua enää esiintyisi.

7.6 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksemme tutkimuskysymyksemme olivat: Miten paljon Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisilla on koulukiusaamisenkokemuksia? Miten kiusaamiskokemukset ilmenevät? Miten oppilaat toivoisivat koulukiusaamistapauksiin puuttuttavan?

Tutkimuksesta kävi ilmi, että vastaajista kolmannes (33 %) koki koulukiusaamista. Tästä voidaan todeta, että kiusaamista esiintyy Pielisjoen koulun koulussa. Vastaajista 32 % vastasi, että heitä oli kiusannut toinen oppilas ja kiusaaja on useimmiten ollut rinnakkaisluokalla. Tuloksista kävi ilmi, että sanallista kiusaamista koettiin eniten ja toiseksi eniten koettiin hiljaista kiusaamista. Vastaajista 27 % vastasi heitä kiusattavan eniten ulkona, wc-tiloissa tai käytävillä.

Kiusaaminen on vaikuttanut kiusattujen elämään monella eri tapaa. Vastaajista 22 % vastasi, että kiusaaminen on vaikuttanut eniten tiettyjen tilojen tai ihmisten välttelynä. Tämä ilmentää sitä, ettei oppimisympäristöä koeta enää tarpeeksi turvalliseksi. Yli puolet (53 %) kyselyyn vastaajista oli nähnyt koulussa kiusaamista ja suurimmaksi osaksi sen on havaittu olevan sanallista kiusaamista. Vastaajat ovat havainneet kiusaamista tapahtuvan eniten välituntien aikana. Tuloksista kävi ilmi, että vastaajista 21 % kertoi kavereilleen kiusaamisesta. Kysyttäessä, miksi kiusaamista kokeneet eivät ole kertoneet kiusaamisesta, osa vastaajista vastasi, että he pelkäävät kiusaajan kiusaavan enemmän.

Kyselyn lopussa vastaajien oli mahdollista kertoa omin sanoin, miten he toivoisivat koulukiusaamiseen puuttuttavan. Vastaukset saatiin teemoiteltua neljän isomman osa-alueen alle; vanhempien mukaan ottaminen, koulun henkilökunnan osallisuus, keinot sekä toiveet. Vastaajat toivovat, että kiusaajan kotiin ilmoitettaisiin kiusaamisesta ja vanhemmat otettaisiin mukaan selvittämään kiusaamistilanteita. Vastaajat toivoisivat myös, että opettajat puuttuisivat kiusaamistapauksiin välittömästi ja, että koulussa panostettaisiin valvontaan. Kiusaamisen puuttumisen keinoiksi vastaajat toivoivat, että opettaja keskustelisi kiusaajan kanssa kahden kesken, opettaja sekä rehtori pitäisivät puhutteluja sekä keskustelemalla suoraan kiusaajan kanssa. Vastaajilta nousi myös toiveiksi, että koulun yleinen ilmapiiri paranisi siten, ettei suullista ärsyttämistä tai kiusoitelua enää esiintyisi.

8 Pohdinta

8.1 Pohdintaa tutkimusten tuloksista ja koulusosiaalityöstä

Voidaan todeta, että Pielisjoen koulussa esiintyy koulukiusaamista, joka näytetään monin erin tavoin. Vastaajista valtaosa (67 %) vastasi, ettei heitä kiusata koulussa. Kuitenkin kolmannes (33 %) vastaajista koki tulleen kiusatuksi yläkoulun aikana. Pielisjoen koulussa on 98 kahdeksasluokkalaista ja kyselymme vastasi 88 oppilasta, joten saimme erittäin kattavan tutkimusaineiston. Kyselyssä oleviin avoimiin kysymyksiin vastattiin asiallisesti ja oppilaat kertoivat omaa näkökulmaansa, kuinka heidän koulussaan tulisi kehittää koulukiusaamiseen puuttumista. Iso vastaajaprosentti ja asialliset vastaukset kertovat meille opinnäytetyön tekijöinä, että aihe on ajankohtainen ja oppilaat pitivät kyselyä tärkeänä. Oppilaat ovat nyt antaneet oman panoksensa koulukiusaamiseen ehkäisyyn. Oppilaat ovat kertoneet kuinka paljon heillä on kiusaamisen kokemuksia, millaista kiusaamista kouluyhteisössä esiintyy, missä kiusaamista esiintyy sekä miten siihen tulisi puuttua. Nyt pallo on heitetty koulun henkilökunnalle ja on aikuisten vastuulla vastata oppilaiden tuen tarpeisiin ja kehittää kiusaamisen vastaista työtä koulussa.

Avoimeen kysymykseen vastanneet kokivat, ettei kiusaamiseen puututa tarpeeksi. Tulokset ovat jossain määrin ristiriidassa toistensa kanssa. Osa oppilasta haluaa kiusaamiseen puuttuvan herkemmin, mutta puuttuminen voi osaltaan myös pahentaa kiusaamista tai kiusaaminen kohdistuu esimerkiksi henkilöön, joka on kertonut kiusaamisesta. Kuinka saadaan siis toimivat toimitamallit koululle, jotta kiusaamiseen voidaan puuttua tarpeeksi varhaisessa vaiheessa? Tuloksista nousi esille kavereiden roolin merkitys, iso osa vastaajista vastasi kertovansa kiusaamisesta kavereilleen. Voisiko siis oppilaita jollain tapaa osallistaa kiusaamisen vastaiseen työhön? Tavoittelimme, että Pielisjoen koulun henkilökunta saisi tuloksista tarpeellista ja merkittävää tietoa, jotta koulukiusaamista voitaisiin ennaltaehkäistä ja siihen pystyttäisiin puuttumaan jo

varhaisessa vaiheessa. Toivomme, että tutkimuksesta tullut tieto havahduttaisi siihen, että kiusaamista voi nähdä kaikkialla.

Koulukiusaaminen on aihe, joka nousee ajankohtaiseksi alituisen. Koulukiusaamisen seuraukset ulottuvat yksilötasosta aina yhteisötasolle ja yhteiskuntatasolle asti. Kiusaaminen voi aiheuttaa kiusatulle monenlaisia jopa pitkäaikaisia haasteita. Näitä kiusaamisen seurauksia kiusattu voi pitää harteillaan koko elinaikansa. Kiusaamisen ehkäisemiseksi on siis tehtävä töitä, jotta jokaisella yksilöllä on turvallista olla omassa elinympäristössään. Myös kiusaajalla voi olla haasteita elämässään ja olisikin tärkeää tarkastella koulukiusaamista myös kiusaajan näkökulmasta. Kun löydetään keinot tukea kiusaajaa elämänsä haasteissa, pystytään myös ennaltaehkäisemään kiusaamista. Mikäli kiusaamiseen ei puututa ajoissa, niin kiusatun sekä kiusaajan, elämässä olevat haasteet voivat kasaantua ja pahimmillaan aiheuttaa jopa mielenterveysongelmia. Nämä kasaantuvat haasteet ja ongelmat kuormittavat yhteiskunnan palveluita, joten eri palvelujen kehittäminen ja kiusaamisen varhaiseen puuttumiseen olisi yhteiskuntatasolla kannattavaa.

Uudessa, vuonna 2015 päivitetystä, sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sanotaan, että kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määritellyt kuraattorin, vastaavan kuraattorin ja psykologin palveluita. Monissa kunnissa on haasteita järjestää oppilailleen laissa määritellyt kuraattori- ja psykologipalvelut. Kouluissa saattaa olla nimettynä kuraattori, mutta hän saattaa olla tavattavissa vain kerran viikossa. Joissakin koulussa ei ole tavattavissa ollenkaan koulupsykologia. Ilmiselvää on, että tuen tarpeessa oleville oppilaille ei ole tarpeeksi resurssia, jotta heidän asioihinsa pystyttäisiin puuttumaan varhaisessa vaiheessa ja oikea-aikaisesti. Mikäli oppilaan ainut tuki koulussa on opettaja sekä harvoin tavattavissa oleva kuraattori ja/tai koulupsykologi, on selvää, että oppilas kertoo omista haastavista kiusaamisen kokemuksistaan kavereilleen. Kuitenkin kaverit voivat olla mukana kulkijoita ja tukena vaikeissa hetkissä, mutta se ei poista itse ongelmaa eli kiusaamista. Aikuisten vastuulla on valvoa ja puuttua kouluyhteisössä tapahtuviin kiusaamistilanteisiin ja olla lasten sekä nuorten tavoitettavissa. Tähän ongelmaan olisi apukeino; palkata kouluihin enemmän koulusosionomeja. Sosionomeilla on ammattitaitoa ja

aikaa nähdä oppilaiden haastavat elämäntilanteet ja olla matalan kynnyksen aikuinen, jolle tulla kertomaan elämän ilot ja surut.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa tulosten täsmällisyyttä. Tutkimuksessa saadut tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Reliabiliteetti tarkoittaa käytännössä sitä, että tutkimuksen tulokset ovat samat tutkijasta riippumatta. Tuloksia tulkitessa ja tuloksia analysoidessa tulee olla tarkka. Reliabiliteetti kärsii, jos tutkimuksen otannan koko on hyvin pieni, mutta tutkijoiden tulee ottaa huomioon myös se, että kato eli kyselyyn vastaamatta jättäneiden osuus voi olla suuri. Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa myös otanta eli tulosten tulee edustaa koko tutkittavaa joukkoa. (Heikkilä 2014, 28.) Tutkimukseemme osallistui 88 Pielisjoen koulun kahdeksasluokkalaista oppilasta ja tutkimme koulukiusaamisen kokemuksia, joten tulokset edustavat koko tutkittavaa joukkoa.

Tutkimuksen validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän pystyvyyttä mitata niitä asioita, joita halutaan mitata. Tutkimukseen käytettävät mittarit ja menetelmät eivät välttämättä sovi tutkittavaan asiaan. Esimerkiksi kyselylomakkeita käyttäessä tutkittavat saattavat tulkita kysymykset eri tavalla, kuin tutkija. (Hirsjärvi ym. 2015, 231.) Validilla mittarilla suoritettavat mittaukset ovat pääosin oikeita ja luotettavia. Validiteettia on haasteellista arvioida jälkikäteen, joten se varmistetaan perusteellisella suunnittelulla ja tarkkaan harkitulla tiedonkeruulla menetelmällä. Kyselylomaketta käytettäessä kysymysten tulee olla tarkkoja ja yksiselitteisiä sekä niiden tulee antaa vastaus tutkimuskysymyksiin. (Heikkilä 2014, 27.) Olimme laatineet kysymyslomakkeen teoriaan ja tutkimuskysymyksiin pohjautuen. Olimme testanneet kysymyslomakkeen tutkimusjoukon ikäryhmään kuuluvilla henkilöillä ja varmistaneet, että kysymykset olivat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Tutkimuskysymyksiimme sai parhaimmat vastaukset kyselylomakkeella, jolloin tutkimukseen käytettävä mittari mittaa juuri niitä asioita, joita halusimme selvittää.

Tutkimuksen analysointivaiheessa tutkijoille voi tapahtua tahattomia virheitä, mutta tulosten tahallinen väärentäminen on kiellettyä. Tutkimuksessa esiin tulevat tulokset eivät saa riippua tukijasta eikä tutkijoiden omat poliittiset tai moraaliset näkökannat saa ohjailla tutkimusprosessia. (Heikkilä 2014, 28-29.) Tutkimusta tehdessä tutkijoiden on kerrottava tutkimusjoukolle tutkimustulosten tarkoitus ja käyttötapa. Tutkimusraportissa on tuotava julki kaikki esiin tulleet tärkeät tulokset, vaikka ne eivät olisi toimeksiantajan kannalta edullisia. Tutkijat antavat tutkimusjoukolle lupauksen, että tulokset ovat luottamuksellisia eikä vastauksista voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. (Heikkilä 2014, 29.) Kyselytutkimuksen alussa on saate (liite 2), jossa kerrotaan tutkimuksen anonymiteetista, tutkimuksen tarkoituksesta, tutkimuksen tutkimuskysymyksistä sekä siitä, missä tutkimus julkaistaan.

8.3 Opinnäytetyön eettisyys

Eettistä tutkimusta ohjaa peruseriaatteen, joita ovat ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön sekä luonnon moninaisuuden kunnioittaminen eikä tutkija saa aiheuttaa tutkittaville riskejä, vahinkoja tai haittoja. Eettiset periaatteet sisältävät myös yhdenvertaisuuden ja osallisuuden, oikeuden ilmaista tunteita, ihmisten ainutlaatuisen kokonaisuuden huomioon ottamisen, erilaisuuden hyväksymisen sekä epäoikeudenmukaisten toimintatapojen ja käytäntöjen vastustamisen. Oleellinen osa tutkimusta on eettiset periaatteet, jolloin käytännön toiminnassa eettiset periaatteet ilmentävät arvoja ja ne muuttuvat toiminnasta teoiksi. Nämä periaatteet eivät kuitenkaan aina anna vastauksia ristiriitoihin tai miten tilanteissa tulisi toimia. Ne kuitenkin osoittavat tien miettimään työntekijän ja velvollisuuksien välistä suhdetta sekä asiakkaiden oikeuksia ja arvoja. Eettisiä peruseriaatteita ohjaa peruslaki (731/1999). Tutkimuksille ominaista on myös tutkimisen vapaus ja sitä vapautta tulisi käyttää vastuullisesti, jotta eettiset periaatteet toteutuvat ja tutkimuskohteena olevat ihmiset ovat turvassa. (Talentia 2017, 7–9; Tutkimuseettisen neuvottelukunta 2019, 7.)

Tutkijan poliittiset tai moraaliset näkemykset eivät saa näkyä tutkimusprosessissa. Tutkimustulosten tahallinen vääristely tai vastuun käyttämättä jättäminen on kohtuutonta, kuitenkin huolellisimmillekin voi sattua virheitä tutkimusta tehdessä. Varsinkin haastattelukysymyksissä on nähtävä vaivaa, jotta ne olisivat puolueettomia. Tarkoituksenmukaista tutkimuksessa on, ettei tutkija johdattele vastaajia vastaamaan haluamallaan tavalla. Kun tietoja kerätään vastaajilta, on heille ilmoitettava tutkimuksen tarkoitus ja käyttötapa. On tärkeää huolehtia tuloksia raportoidessa, ettei yksityisyyttä, liike- tai ammattisalaisuutta paljasteta sekä vaaranneta. Tutkimusvastaukset tulee olla luottamuksellisia ja yksittäistä vastaajaa ei saa tunnistaa tuloksista, varsinkin jos kyseessä on alaikäinen. Kun tuloksia julkaistaan, on tärkeää pitää yksilöiden ja yritysten tietosuojaa, periaatetta ja tuloksia ei saa luovuttaa tiedonkäyttäjille tunnistettavasti. (Heikkilä 2014, 28–29.)

Tutkimusaiheen valinta itsessään on jo eettinen valinta. Tutkimuksen aihetta valittaessa mietitään, kenen edellytyksillä teemat valitaan tai miksi tutkimus aloitetaan. Haasteena voi ilmetä tutkimuskysymysten valinta. Valintaan tulisi vaikuttaa yhteiskunnallinen arvo. On koettu, että tiedonhankinnan menetelmät sekä tutkimusjärjestelyt aiheuttavat eettisiä rasitteita. Tutkimusta tehdessä huomioon tulisi ottaa, että toisten tekstiä ei saa plagioida, tuloksia ei yleistetä tarkastelematta niitä kriittisesti, kaikkien tutkimusryhmän jäsenten nimet tulisi olla esillä, tutkimusrahoja ei käytetä väärin eikä raportointi saa olla harhaanjohtavaa. (Hirsijärvi ym. 2015, 24–27.)

Tieteellisen tutkimuksen tulisi aina olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava. Epärehellistä tutkimukselle tai sen epäilylle on kaksi toimintamallia, lakiin perustuva malli sekä tiedeyhteisön itsesääntelymalli. Itsesääntelymalli on käytössä Suomessa ja se perustuu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimaan ohjeeseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021a.) Tutkimussuunnitelma arvioidaan tieteenalakohtaisten eettisten toimintatapojen perusteella eettisellä ennakkoarvioinnilla. Eettinen ennakkoarvio nostaa esiin mahdollisesti koituvia haittoja tutkimuksesta tai tutkimustuloksista. Ihmiseen kohdistuva tutkimuksen eettinen ennakkoarviointi pohjautuu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeeseen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021b.)

Tutkimukseen osallistuttaessa tutkimuksen tutkittavalla on oikeus osallistua vapaaehtoisesti ja myös kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Tutkittava saa myös keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa mihin aikaan vain, eikä siitä saa tulla negatiivisia seurauksia hänelle. Tutkittavan on saatava tietoa tutkimuksen sisällöstä, tietosuojasta sekä tutkimuksen toteutuksesta sekä saada realistinen kuva tutkimuksen tavoitteista, haitoista tai riskeistä. (TENK 2019, 8–9.)

Eettisiä peruseriaatteita tulee noudattaa aina huolimatta siitä, minkä ikäinen ihminen on. Mikäli tutkittava on alaikäinen, tulee hänen saada vaikuttaa häntä koskeviin asioihin. Huoltajia tulisi tiedottaa alaikäisen osallistumisesta tutkimukseen. Ajoittain kuitenkin alaikäisen osallistuminen tutkimukseen ilman huoltajan erillistä suostumusta on mahdollista, jos se on perusteltua. Alaikäisen tutkimukseen on laadittu erilaisia ohjenuoria kuten alaikäiselle on annettava tietoa tutkimuksesta siten, että hän sen ymmärtää, jos alaikäinen on täyttänyt 15 vuotta, voi hän osallistua tutkimukseen omalla suostumuksellaan ja alle 15-vuotiaan osallistumisesta päättää ennen kaikkea huoltaja. Jos alaikäinen tutkittava joutuu hänen etunsa ja tahtonsa puolesta epämieluisaan asemaan on tutkimus keskeytettävä hänen osaltaan (TENK 2019, 9–10.)

Kiusaaminen voi olla problemaattinen aihe sitä kokeneille. Tällöin täytyi ottaa huomioon kyselylomakkeen kysymykset ja niiden muotoilu. Kyselylomakkeen kysymyksiin ei ollut sisällytetty yksityiskohtaisia kiusaamiskokemuksia, vaan kysymykset olivat muotoiltu tarkoituksenmukaisiksi. Jokainen kyselylomakkeen kysymys oli vapaaehtoinen, joten ketään ei pakotettu vastaamaan kysymyksiin. Kyselylomakkeen lopussa kerrottiin tahot, joihin oppilas voi olla yhteydessä, mikäli hän on kokenut koulukiusaamista, nähnyt koulukiusaamista tai hän tunnistaa itsensä koulukiusaajaksi. Oppilaiden anonymiteettia kunnioitettiin, eikä heidän nimiään kysyty eivätkä henkilötiedot ole tutkijoiden tiedossa. Jokaisen kyselyyn osallistuvan oppilaan huoltajaa tiedotettiin tulevasta kyselystä ja huoltajille annettiin mahdollisuus ilmoittaa oppilaan luokanvalvojalle, mikäli huollettava ei saisi osallistua tutkimukseen.

8.4 Ammatillinen kasvu ja opinnäytetyön jatkokehitysideoit

Tutkimusprosessin aikana olemme oppineet analysoimaan tutkimustuloksia sekä olemaan kriittisiä lähdemateriaalin kanssa. Huomasimme myös tutkimuksen edetessä, että tutkimuksemme tukee jo aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Tutkimustuloksemme kulkee käsikädessä aiempien tutkimusten kanssa. Saimme tärkeää tietoa Pielisjoen koulun koulukiusaamisesta ja se auttaa henkilökuntaa puuttumaan kiusaamistilanteisiin oikea-aikaisesti.

Koulusosiaalityö on itsessään valtava ratas, joka sisältää monia eri osa-alueita. Pääsimme teoriakirjallisuuden kautta tutustumaan kiusaamisen muotoihin, kiusaamisen prosessiin sekä niihin tahoihin, joiden pitäisi turvata turvallinen oppimisympäristö jokaiselle oppilaalle. Sosionomi opinnoissa saa valmiuden toimia koulumaailmassa, ja opinnäytetyötä tehdessämme saimme ideoita siihen, miten sosionomin työnkuvaa saisi juurrutettua koulumaailmaan. Koulusosionomi voisi olla se aikuinen, kuka on välitunneilla ja oppitunneilla läsnä, aikuinen, jonka työhuoneen ovi on aina auki ja aikuinen, jonka kanssa saa luotua luottamuksellista suhdetta koko ala- ja yläkoulun ajan. Sosionomilla on osaamista palvelujärjestelmistä ja työtä ohjaajista laista, joten sosionomi osaisi ohjata oppilaita myös oikean tuen piiriin.

Opinnäytetyön voisi toteuttaa kaikkiin Joensuun yläkouluihin ja vertailla tuloksia, jotta saataisiin kattava kuva tämänhetkisestä kiusaamisesta Joensuun yläkouulaisten keskuudessa. Erillisen tutkimuksen voisi toteuttaa myös opettajille ja muulle koulun henkilökunnalle, jotta saisi tietoa, kohdistuuko kiusaaminen myös heihin. Opinnäytetyötä voi jatkokehittää kehittämällä oppilaille matalan kynnyksen väylän kertoa kiusaamisesta. Esimerkiksi käytävillä voisi olla qr-koodeja, jotka aktivoimalla opiskelija voisi kertoa kiusaamisesta sähköisesti omalla puhelimellaan huomiota herättämättä.

Lähteet

- Canavan, S. & Prio, S. 2013. Sexuality, Sexual Relationships and Social Work. Teoksessa Davies, M. (toim.). The Blackwell Companion to Social Work. 4. Painos. United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd. 57–66.
- Coleman, J. 2013. Adolescence. Teoksessa Davies, M. (toim.). The Blackwell Companion to Social Work. 4. Painos. United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd., 101–107.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henki- seen kehitykseen. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Gråsten-Salonen, H. & Mehtiö, M. 2017. Koulun sosiaalityö osana opiskeluho- ltoa. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.). Sosiaalityön käsikirja. E-kirja. 4., uudistettu laitos. Helsinki: Tietosa- noma Oy, kappale 27.
- Gråsten-Salonen, J. & Mehtiö, M. 2017. Sosiaalityön käsikirja 2017: Luku 27 Koulun sosiaalityö osana opiskeluho- ltoa. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P. & Aho, K. (Toim.) Sosiaalityön käsi- kirja.
- Hamarus, P. 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuk- sia kiusaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylä Univer- sity Printing House.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Porvoo: Bookwell Oy.
- Herkama, S. 2012. Koulukiusaaminen. Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppi- laiden vertaissuhteessa. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University printing Printing House
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.
- Hirvelä, P-M. 2017. Koulukiusaaminen ja verkkokiusaaminen. Vaasan ammatti- korkeakoulu. Terveystyö. Opinnäytetyö. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/134554/Hir- vela_Piia.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/134554/Hirvela_Piia.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 29.4.2021.
- Holkko, K. & Peltonen, S. 2014. ”Koulussani kiusataan, kuten varmaan kaikkien muidenkin koulussa.” Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [https://www.theseus.fi/bitstream/han- dle/10024/72316/Krista%20Holkko%20Sanna%20Peltonen.pdf?se- quence=1&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72316/Krista%20Holkko%20Sanna%20Peltonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y). 29.4.2021.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: PS-kustannus.
- Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1999. Murroikäisen ja nuoren maailma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Joensuu. 2021. Tutkimuslupa. [https://www.joensuu.fi/docu- ments/144181/3958508/Tutkimuslupahakemus+ja+oh- jeet.pdf/3a3c54ae-f072-ab27-8bbd-2dfa793f51d9](https://www.joensuu.fi/documents/144181/3958508/Tutkimuslupahakemus+ja+oh- jeet.pdf/3a3c54ae-f072-ab27-8bbd-2dfa793f51d9). 1.5.2021.
- Kaski, S. & Nevalainen, V. 2017. Jo riittää. Irti Koulukiusaamisesta. Helsinki: Kirjapaja.

- Kettunen, J. 2019. Selvitä tarvitsetko tutkimuksellesi luvan. <https://vastuullinentiede.fi/fi/tutkimuksen-suunnittelu/selvita-tarvitsetko-tutkimuksellesi-luvan>. 1.5.2021.
- Ojansivu, T. & Saarela, S. 2012. Nuoret ja koulukiusaaminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/43602/Ojansivu_Saarela.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 29.4.2021.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. Oppilas- ja opiskelijahuolto. <https://mi-nedu.fi/oppilas-ja-opiskelijahuolto>. 30.9.2021.
- Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013
Perusopetuslaki 21.8.1998/628
- Pippuri, Terhi 2015: Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Tampereen Yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98294/LISURI-1450689529.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. 1.5.2021.
- Päivänsalo, T., Lindholm-Yläne, S., Niemelä R. & Anttila R. 2016. Oivallus, psykologiaa lukiolaisille 2. Helsinki: Otava.
- Saaranen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaluMOTV - Mentelmäopetuksen tietovaranto. Teemoittelu. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html. 1.5.2021.
- Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Juva: PS-kustannus.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. 15.4.2021.
- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Kasvu ympäristön turvallisuus. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimus-ja-seuranta/kasvu-ympariston-turvallisuus>. 26.9.2021.
- Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. 2021. Opiskelu huoltoryhmä. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskelu-huolto/yhteisollinen-opiskelu-huolto/opiskelu-huoltoryhma>. 30.9.2021.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. 1.5.2021.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021a. Tiedevilppi. <https://tenk.fi/fi/tiede-vilppi>. 1.5.2021.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021b. Eettinen ennakoarvointi. <https://tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarvointi>. 1.5.2021.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/98723>. 14.5.2021.

Kyselylomake

1. ESITIEDOT

1. Sukupuolesi

1. Tyttö
2. Poika
3. Muu / En halua kertoa.

2. Millä luokalla opiskelet?

1. 8A
2. 8B
3. 8C
4. 8D
5. 8E
6. En halua kertoa.

2. OMAKOHTAISET KIUSAAMISKOKEMUKSET

Koulukiusaaminen tarkoittaa toistuvaa, samaan oppilaaseen kohdistuvaa vihamielistä käytöstä, jonka tarkoituksena on aiheuttaa kiusatulle pahaa mieltä. Koulukiusaaminen on pitkäaikaista ja toistuvaa henkistä, fyysistä tai sosiaalista väkivaltaa, jonka sama tai samat henkilöt kohdistavat tiettyyn oppilaaseen.

3. Oletko kokenut tulleeesi kiusatuksi yläasteesi aikana?

1. Kyllä
2. En

4. Miten usein olet kokenut kiusaamista?

1. Päivittäin
2. Viikoittain
3. Kuukausittain
4. Harvemmin
5. En koskaan

5. Kuka tai ketkä sinua ovat kiusanneet?

1. Toinen oppilas
2. Opettaja
3. Muu koulunhenkilökuntaan kuuluva jäsen
4. Joku muu, kuka?
5. Ei kukaan.

6. Millä luokalla kiusaajasi opiskelee?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Samalla luokalla kanssani
2. Rinnakkaisluokalla
3. Seitsemännellä luokalla
4. Yhdeksännellä luokalla

5. Minua kiusaa opettaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva jäsen

6. Minua ei kiusata.

7. Millaista kiusaamista olet kokenut?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Hiljaista kiusaamista (ilmeilyä, silmien pyörittelyä, välinpitämätöntä käyttäytymistä (äänekästä huokailua, vähättelyä)

2. Sanallista kiusaamista (nimitelyä, juorujen levittämistä, uhkailua, ahdistelua, ulkoisesta olemuksesta huomauttelua)

3. Fyysistä kiusaamista (potkimista, nipistämistä, tönimistä, tavaroiden rikkomista tai piilottamista, muuta väkivaltaista käytöstä, oven kiinni lyömistä nenän edestä)

4. Ryhmästä ulos jättämistä

5. Tahallista nolaamista tai naureskelua

6. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista

7. Sukupuolista häirintää (sukupuoleen liittyvää fyysistä tai sanallista ahdistelua)

8. Opiskeluun liittyvää arvostelua tai vähättelyä

9. Muuta kiusaamista, mitä?

10. Minua ei ole kiusattu.

8. Missä sinua on kiusattu?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Välitunnilla, missä? (ulkona, wc-tiloissa, käytävillä yms.)

2. Ruokalassa

3. Luokassa ennen opettajan saapumista

4. Oppitunnilla

5. Sosiaalisessa mediassa

6. Koulumatkalla
7. Koulun ulkopuolella
8. Muualla, missä?
9. Minua ei ole kiusattu.

9. Miten kiusaaminen on vaikuttanut sinuun?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Minua pelottaa tai ahdistaa tulla kouluun
2. Lintsaan koulusta
3. Välttelen tiettyjä ihmisiä tai tiloja
4. En ole saanut kavereita
5. Muuten, miten?
6. Minua ei ole kiusattu.

3. TOISTEN OPPILAIDEN KIUSAAMISEN KOKEMUKSET

10. Oletko nähnyt muita luokkalaisiasi tai rinnakkaisluokkalaisiasi kiusatavan yläasteaikana?

1. Kyllä
2. Ei

11. Kenen olet nähnyt kiusaavan luokkalaisiasi tai rinnakkaisluokkalaisiasi?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Toisen oppilaan samalta tai rinnakkaisluokalta
2. Toisen oppilaan seitsemänneltä luokalta

3. Toisen oppilaan yhdeksänneltä luokalta
4. Opettajan
5. Muun koulun henkilökunnan jäsenen
6. Jonkun muun, kenen?
7. En kenenkään.

12. Millaista kiusaamista olet nähnyt?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Hiljaista kiusaamista (ilmeilyä, silmien pyörittelyä, välinpitämätöntä käyttäytymistä, äänekkästä huokailua, vähättelyä)
2. Sanallista kiusaamista (nimittelyä, juorujen levittämistä, uhkailua, ahdistelua, ulkoisesta olemuksesta huomauttelua)
3. Fyysistä kiusaamista (potkimista, nipistämistä, tönimistä, tavaroiden rikkomista tai piilottamista, muuta väkivaltaista käytöstä, oven kiinni lyömistä nenän edestä)
4. Ryhmästä ulos jättämistä
5. Tahallista nolaamista tai naureskelua
6. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa kiusaamista
7. Sukupuolista häirintää (sukupuoleen liittyvää fyysistä sai sanallista ahdistelua)
8. Opiskeluun liittyvää arvostelua tai vähättelyä
9. Muuta kiusaamista, mitä?
10. En ole nähnyt.

13. Missä olet nähnyt kiusaamista?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Välitunnilla, missä? (ulkona, wc-tiloissa, käytävillä yms.)
2. Ruokalassa

3. Luokassa ennen opettajan saapumista
4. Oppitunnilla
5. Sosiaalisessa mediassa
6. Koulumatkalla
7. Koulun ulkopuolella
8. Muualla, missä?
9. En ole nähnyt.

4. KIUSAAJAN KOKEMUKSET

14. Oletko kiusannut itse yläasteaikana

1. Kyllä
2. En

15. Ketä olet kiusannut?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Toista oppilasta samalla luokalla tai rinnakkaisluokalla
2. Toista oppilasta seitsemännellä luokalla
3. Toista oppilasta yhdeksännellä luokalla
4. Opettajaa
5. Muuta koulun henkilökunnan jäsentä
6. Jotain muuta, ketä?
7. En ole kiusannut.

16. Millä tavalla olet kiusannut?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Hiljaista kiusaamista (ilmeilyä, silmien pyörittelyä, välinpitämätöntä käyttäytymistä, äänekkästä huokailua, vähättelyä)
2. Sanallista kiusaamista (nimittelyä, juorujen levittämistä, uhkailua, ahdistelua, ulkoisesta olemuksesta huomauttelua)
3. Fyysistä kiusaamista (potkimista, nipistämistä, tönimistä, tavaroiden rikkomista tai piilottamista, muuta väkivaltaista käytöstä, oven kiinni lyömistä nenän edestä)
4. Jättänyt ulos ryhmästä
5. Nolannut tai naureskellut tahallisesti
6. Sosiaalisessa mediassa

Kyselylomake Liite 1 7(11)

7. Sukupuolista häirintää (sukupuoleen liittyvää fyysistä sai sanallista ahdistelua)
8. Opiskeluun liittyvää arvostelua tai vähättelyä
9. Muulla tavalla, miten?
10. En ole kiusannut.

17. Missä olet kiusannut?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Välitunnilla, missä? (ulkona, wc-tiloissa, käytävillä yms.)
2. Ruokalassa
3. Luokassa ennen opettajan saapumista
4. Oppitunnilla
5. Sosiaalisessa mediassa
6. Koulumatkalla

7. Koulun ulkopuolella
8. Muualla, missä?
9. En ole kiusannut.

5. KOULUKIUSAAMISESTA KERTOMINEN JA KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

18. Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu?

1. Kyllä
2. Ei
3. Minua ei ole kiusattu.

19. Kenelle olet kertonut kiusaamiskokemuksistasi?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Vanhemmille
2. Opettajalle
3. Kuraattorille
4. Koulupsykologille
5. Terveystieteiden opettajalle
6. Kaverille
7. Muulle, kenelle?
8. En ole kertonut.
9. Minua ei ole kiusattu.

20. Miksi olet jättänyt kertomatta kokemastasi kiusaamisesta?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. En halua, että kiusaaja saa selville minun kertoneen kiusaamisesta
2. Pelkään, että kiusaaja kiusaa enemmän
3. Pelkään, että kiusaaja käyttää minuun fyysistä väkivaltaa
4. Pelkään, että minua ei uskota, jos kerron kiusaamisesta
5. En usko kiusaamiseen loppuvan, vaikka kertoisin siitä
6. Muu syy, mikä?
7. Olen kertonut kiusaamisesta.
8. Minua ei ole kiusattu.

21. Vastaa parhaiten kokemustasi vastaava vaihtoehto.

Koulussa ilmeneviin kiusaamistapauksiin on puututtu aikuisten toimesta

Olen puuttunut itse kiusaamistilanteeseen, sellaisen huomattessani

Olen kertonut huomaamastani koulukiusaamisesta aikuiselle

Ei/en ollenkaan

Joskus

En osaa sanoa

Usein

Aina

Minua ei ole kiusattu tai en ole huomannut kiusaamista

Koulussa ilmeneviin kiusaamistapauksiin on puututtu aikuisten toimesta

22. Kenelle olet kertonut, jos olet havainnut kiusaamista?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Vanhemmille
2. Opettajalle
3. Kuraattorille
4. Koulupsykologille
5. Terveystenhoitajalle
6. Kaverille
7. Muulle, kenelle?
8. En kenellekään.
9. En ole havainnut kiusaamista.

23. Miksi olet jättänyt kertomatta huomaamastasi kiusaamisesta?

1. En halua, että kiusaaja saa selville minun kertoneen kiusaamisesta
2. Pelkään, että kiusaaja alkaa kiusata minua
3. Pelkään, että kiusaaja käyttää minuun fyysistä väkivaltaa
4. En usko kiusaamisen loppuvan, vaikka kertoisin siitä
5. Ajattelen, ettei muiden oppilaiden tilanteet kuulu minulle
6. Muu syy, mikä?
7. Olen kertonut huomaamastani kiusaamisesta.
8. En ole huomannut kiusaamista.

24. Miten kiusaamiseen on puututtu?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. Puhuttelulla
2. Jälki-istunnolla
3. Vertaissovittelulla (VERSO)
4. Luokan yhteisellä keskustelulla

5. Muuten, miten?

6. Ei mitenkään.

25. Miten toivoisit koulukiusaamiseen puututtavan? Voit kirjoittaa omin sanoin, miten toivoisit, että koulun henkilökunta puuttuisi koulussa ilmeviin kiusaamistapauksiin. (Avoin kysymys)

Kun olet saanut kyselyn valmiiksi, niin paina "lähetä", jotta vastaukset rekisteröityvät.

Mikäli olet kokenut koulukiusaamista, nähnyt koulukiusaamista tai itse koulukiusaat, niin saat apua opettajalta, koulukuraattorilta, koulupsykologilta tai kouluterveydenhoitajalta. Kerro luotettavalle aikuiselle kokemuksistasi, älä pelkää pyytää apua.

Tiedotteet

Tiedote oppilaille

Hyvä Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalainen,

olemme Karelia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme sosionomiopintoihin kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aiheena on Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten kokemukset koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Joensuun kaupunki ja toteutusyksikkö on Pielisjoen koulu.

Toteutamme internetissä tehtävän nimettömän kyselyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten koulukiusaamista. Tutkimme, miten paljon Pielisjoen koulun kahdeksaluokkalaisten on kiusaamisen kokemuksia, miten ne ilmenevät ja miten oppilaat toivoisivat kiusaamiseen puuttuttavan.

Jokainen vastaus on tärkeä, sillä oppilas antaa arvokasta tietoa koulun henkilökunnalle koulun sisällä vallitsevasta kiusaamiskulttuurista ja samalla koulun henkilökunta saa tietoa, miten oppilaat toivoisivat kiusaamiseen puuttuttavan. Kyselyyn vastataan täysin anonyymisti, eikä kenenkään henkilötietoja tai henkilökohtaisia vastauksia voida jäljittää. Kyselyyn vastaamiseen menee noin 10 minuuttia. Kyselyn tulokset julkaistaan opinnäytetyössämme, joka on luettavissa Theseuksesta ensi vuoden alussa. Mikäli sinulle ilmenee jotain kysyttävää, voit ottaa yhteyttä alla mainittuihin sähköpostiosoitteisiin.

Kiitos etukäteen vastauksistasi.

Mirjam Tanskanen
mirjam.tanskanen@edu.karelia.fi

Riina Pietarinen
riina.pietarinen@edu.karelia.fi

Tiedote vanhemmille

Hyvä Pielisjoen koulun kahdeksasluokkalaisen vanhempi,

olemme Karelia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme sosionomiopintoihin kuuluvaa opinnäytetyötä, jonka aiheena on Pielisjoen koulun kahdeksasluokkalaisten kokemukset koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta. Opinnäytetyömme toimeksiantajana on Joensuun kaupunki, Pielisjoen koulu.

Toteutamme viikolla 38, koulupäivän aikana, internetissä tehtävän nimettömän kyselyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa Pielisjoen koulun kahdeksasluokkalaisten koulukiusaamisen kokemuksia, kuinka kiusaamiseen on puututtu ja kuinka kiusaamiseen toivottaisiin koulun puolesta puututtavan.

Jokainen vastaus on tärkeä, sillä oppilas antaa arvokasta tietoa koulun henkilökunnalle koulun sisällä vallitsevasta kiusaamiskulttuurista ja samalla koulun henkilökunta saa tietoa, kuinka oppilaat toivoisivat kiusaamiseen puututtavan. Kyselyyn vastataan täysin anonymisti, eikä kenenkään henkilötietoja tai henkilökohtaisia vastauksia voida jäljittää. Opinnäytetyö tuloksineen julkaistaan Theseuksessa, jolloin se on vapaasti luettavissa.

Vastaamme mielellämme kaikkiin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin ja meihin saa yhteyden sähköpostiosoitteista; mirjam.tanskanen@edu.karelia.fi ja riina.pietarinen@edu.karelia.fi. Mikäli haluatte, että nuorene ei osallistu tutkimukseen, niin ilmoittakaa asiasta nuoren luokanvalvojalle 15.9.2021 mennessä.

Ystävällisin terveisin;

Mirjam Tanskanen ja Riina Pietarinen
Sosiaalialan koulutusohjelma (Sosionomi AMK)
Karelia-ammattikorkeakoulu